

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

**Soudní mediace jako nástroj pro řešení konfliktů
v rodině**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: [Sociální politika a sociální práce](#)

Autor: Kristina Kořínková

Vedoucí práce: doc. PhDr. Adéla Mojžíšová Ph.D.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „Soudní mediace jako nástroj pro řešení konfliktů v rodině“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 09.08.2021

.....

Kristina Kořínková

Poděkování

Ráda bych poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, paní docentce PhDr. Adéle Mojžíšové Ph.D., za její cenné rady, vstřícný přístup a čas věnovaný konzultačním hodinám ohledně této práce. Dále bych chtěla poděkovat všem osloveným respondentům, kteří mi byli ochotni poskytnout rozhovory k mému výzkumu. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mé rodině za jejich podporu při mém studiu.

Soudní mediace jako nástroj pro řešení konfliktů v rodině

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá problematikou rodinné mediace, a to jak dobrovolné mediace, tak soudem nařízeného prvního setkání s mediátorem coby nástrojem pro řešení konfliktů v rodinách. Cílem této práce je zjistit, jak sociální pracovníci a mediátoři vnímají možnost rodin využívat soudní mediaci pro řešení konfliktů.

Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická se skládá ze šesti hlavních kapitol, které se dále dělí na menší podkapitoly. V jednotlivých kapitolách se zabývám rodinou a konflikty, které v ní mohou vznikat. Dále uvádím možné alternativní metody řešení konfliktů a následně se zabývám teoretickými východisky mediace, a to jak obecné, tak rodinné mediace. V teoretické části pak popisují dobrovolnou mediaci a mediaci soudní.

Praktická část byla zpracována pomocí kvalitativního výzkumu za použití techniky polostrukturovaných rozhovorů. Cílem rozhovorů bylo nalézt individuální odpovědi na mnou definované výzkumné otázky. Výzkumu se zúčastnilo pět respondentů, včetně mediátorů a sociálních pracovníků pracujících v oblasti rodinné mediace. V praktické části jsou pak jednotlivé rozhovory interpretovány a analyzovány.

Na základě provedeného výzkumu jsem dospěla k závěru, že mediátoři a sociální pracovníci vnímají rodinnou mediaci i soudní mediaci jako přínosný nástroj pro řešení konfliktů v rodině, který má ovšem svá specifická úskalí, jak je tomu u celé rodinné mediace jako takové.

Získané výsledky práce mohou být publikovány například v článku o mediaci nebo sociální práci s rodinou. Závěry mohou být rovněž použity jako výchozí bod pro podrobnější analýzu tématu.

Klíčová slova

Mediace; alternativní řešení sporů; rodina; konflikt; rodinné vztahy; rodinná mediace; soudní mediace

Divorce Mediation as a Way of Solving Family Conflicts

Abstract

This bachelor thesis deals with the issue of family mediation, both voluntary mediation and court-ordered first meeting with a mediator, as a tool for resolving conflicts in families. The thesis will examine how social workers and mediators perceive the possibility of families using court-ordered mediation to resolve conflict.

The thesis is divided into theoretical and practical parts. The theoretical part contains six large chapters, which are further divided into smaller subchapters. In each chapter, I discuss the family and the conflicts that can arise within it. I also introduce possible alternative methods for how to resolve conflicts and then the thesis deals with the theoretical background of mediation, both general and family mediation. Next, my theoretical part describes voluntary mediation and court mediation.

The practical part was developed through qualitative research using semi-structured interview techniques. The interviews were designed to find individual answers to the research questions I set out. Five respondents participated in the research, including mediators and social workers who work in family mediation. In the practical part, the individual interviews are then interpreted and analysed.

Through the research conducted, I have concluded that mediators and social workers regard family mediation and court-ordered mediation to be a beneficial tool for resolving family conflict, but, like family mediation in general, it has its specific pitfalls.

The results of this thesis can be published, for example, in an article on mediation or social work with families. The conclusions can also be used as a starting point for a more detailed analysis of the issue.

Key words

Mediation; alternative dispute resolution; family; conflict; family relations; family mediation; court mediation

Obsah

ÚVOD.....	9
TEORETICKÁ ČÁST	11
1. Rodina.....	11
1.1. Rodina a její definice	11
1.2. Funkce rodiny.....	11
1.3. Právní aspekty rodiny.....	12
2. Konflikty v rodině jako předmět soudní mediace	13
2.1. Vymezení pojmu konflikt	13
2.2. Příčiny konfliktu.....	15
2.3. Anatomie sporu	16
2.4. Rodinný konflikt a základní dělení	16
2.5. Způsoby a styly řešení konfliktu	17
2.5.1. Soupeření (Autoritativní řešení)	18
2.5.2. Přizpůsobení se (Adaptace)	18
2.5.3. Útěk (Únik)	18
2.5.4. Kompromis	19
2.5.5. Konsensus	19
3. Modely řešení konfliktu – přehled alternativních technik a metod.....	20
3.1. Vyjednávání	21
3.2. Facilitace	21
3.3. Arbitráž	21
3.4. Soudní řízení	22
4. Mediace	23
4.1. Historie mediace.....	23
4.2. Mediace v České republice a její právní úprava	23
4.3. Předmět mediace	25
4.4. Cíl mediace.....	26
4.5. Principy mediace.....	26
4.6. Směry a druhy mediace.....	27
4.7. Fáze procesu mediace	28
5. Rozdíly mezi mediací z podnětu soudu a dobrovolnou mediací.....	29
5.1. Mediace soudní	29
5.2. Mediace dobrovolná.....	30
6. Rodinná mediace	32

6.1.	Rodinná mediace	32
6.2.	Role mediátora v rodinné mediaci	33
6.3.	Oblasti působnosti rodinné mediace	33
6.4.	Rozvodová mediace	34
6.5.	Účastníci rodinné mediace	34
	PRAKTICKÁ ČÁST	35
7.	Cíl výzkumu a výzkumné otázky	35
8.	Metodika výzkumu	37
8.1.	Metoda a technika sběru dat	37
8.2.	Charakteristika výzkumného vzorku	38
8.3.	Průběh výzkumných aktivit	39
8.4.	Způsob zpracování dat	40
8.5.	Omezení a rizika výzkumu	41
8.6.	Etická pravidla výzkumu	41
9.	Rozbor výsledků výzkumu	43
9.1.	Vyhodnocení výzkumné otázky č. 1	44
9.2.	Vyhodnocení výzkumné otázky č. 2	49
9.3.	Analýza výsledků výzkumu	54
10.	Diskuse	57
11.	Závěr	62
	Seznam použitých zdrojů	64
	Seznam příloh	70
	Seznam obrázků	74
	Seznam tabulek	74
	Seznam zkratk	75

ÚVOD

V mé bakalářské práci se budu zabývat soudní mediací jako nástrojem pro řešení konfliktů v rodině. Věnovat se budu rodinné mediaci, a to jak v oblasti soudem nařízené, tak i dobrovolné mediace. Ačkoliv nemám s tímto tématem žádné osobní praktické zkušenosti, téma jsem si vybrala, jelikož mi tato alternativní metoda řešení sporů přišla v rámci rodinných konfliktů velmi zajímavá. Touto prací bych ráda upozornila na to, jakým způsobem vnímají mediátoři a sociální pracovníci rodinnou mediaci, jak z hlediska soudní, tak i dobrovolné mediace.

Rodina je základní společenskou jednotkou, které je potřeba stále věnovat značnou pozornost a v případě potřeby jí pomoci. Rodinné konflikty mohou rodinu často rozvrátit a v některých případech může dojít až k jejímu úplnému rozpadu. Je důležité, aby se tyto konflikty podařilo podchytit v jejich počáteční fázi a například pomocí mediace se je pak snažit co nejdříve vyřešit. V těchto konfliktech jsou obvykle přítomny rovněž značné emoce, které tyto konflikty často negativně ovlivňují. Některé dlouhodobé spory pak končí u soudu, kde ovšem není takový prostor, který by dával možnost, aby takovýto spor bylo možné podrobně zkoumat z různých aspektů a dosáhnout tak z hlediska rodiny to nejlepší možné řešení. Mediace, jako alternativní metoda řešení sporů, dává rodinám možnost, aby se účastníci sporu ještě předtím, než spor dospěje k soudu, pokusili za pomoci mediátora změnit svůj pohled na věc a zkusili společně najít způsob, jakým by bylo možné vzniklý konflikt vyřešit.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. První kapitola teoretické části se zabývá pojmem rodina a jejími funkcemi. Druhá kapitola je věnována konfliktu jako předmětu celé mediace. Zde popisují anatomii konfliktu, možné rodinné konflikty a možné způsoby jejich řešení. Následující kapitola je věnována mediaci, jejímu předmětu, principům a fázím. V páté kapitole se věnuji mediaci z podnětu soudu a mediaci dobrovolné. V poslední šesté kapitole se zaměřuji na oblast rodinné mediace. Zde se zabývám oblastmi její možné působnosti, jejím předmětem a účastníky rodinné mediace.

Hlavním cílem mé práce je zjistit, jak vnímají sociální pracovníci a mediátoři možnost rodin využívat soudní mediaci při řešení konfliktů. Pro dosažení hlavního cíle jsem si stanovila dvě výzkumné otázky, které mají přiblížit způsob využití rodinné mediace a její vliv na řešení konfliktů v rodině, a rovněž tak zaznamenat rozdíly mezi soudní

a dobrovolnou mediací. V metodologické části analyzuji pomocí kvalitativní metody provedené rozhovory se sociálními pracovníky a mediátory, kteří se věnují rodinné mediaci v rámci celé České republiky. Cílem polostrukturovaných rozhovorů je zjistit subjektivní názory respondentů k danému tématu. Dále je v mé teoretické části popsán výběr výzkumného vzorku, jeho charakteristika a samotná realizace výzkumu, včetně zpracování získaných dat. Poslední částí práce je analýza získaných dat a shrnutí získaných závěrů.

Výsledky práce mohou posloužit jako informace pro seznámení se s rodinnou mediací a ukázat možnosti jejího využití. Dále by mohly posloužit jako studijní materiál pro práci s rodinnou nebo mediací.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina

V první kapitole se zaměřuji na rodinu jako na základní instituci a skupinu, která je klíčová pro utváření vzájemných vztahů a v níž mohou vznikat nejrůznější konflikty. Podrobněji se jim však budu věnovat ve druhé kapitole. Jak zmiňuje autor Kraus (2015) ve své knize, na rodinu je třeba pohlížet jako na základní sociální skupinu, která je jak z pohledu historie, tak současnosti jedním z nejsilnějších témat vůbec.

1.1. Rodina a její definice

Rodina je ideálním zdrojem zdravého tělesného a zejména duševního vývoje každého jedince (Laca, 2014). Poskytuje člověku materiální, duševní a společenské možnosti, které pak přispívají k jeho uspokojení, naplnění a rozvoji (Holá et al., 2014). Z historie víme, že úpadek rodinného života je jednou z nejhlubších a nejdéle působících příčin rozkladu celého národa (Laca, 2014).

Ze sociologického hlediska chápeme rodinu jako dvou – či vícegenerační sociální skupinu, mezi jejímiž členy existují příbuzenské vztahy a která utváří osobnost člověka a jeho sociální charakter (Holá et al., 2014, Laca, 2014). Giddens a Sutton (2013, s. 308-309) ve své knize Sociologie definují *rodinu jako skupinu osob, spojenou přímým příbuzenstvím, jejíž dospělí členové a členky na sebe berou zodpovědnost za děti*. V současnosti se výraz rodina podle Matouška a Hůlové (2013, s. 201) používá spíše jako zkratka pro *rodinné soužití blízkých lidí*.

1.2. Funkce rodiny

Funkce rodiny jsou důležité především pro naplnění realizace vztahů jak v rodině, tak v širší společnosti (Holá et al., 2014). V současné době se nároky a požadavky na rodinu neustále zvyšují (Holá et al., 2014). Holá et al. (2014) také uvádí, že společnost v dnešní době posílila celkový význam rodiny a rodinného prostředí, které považují za protiváhu veřejného prostoru. Opěrným bodem se rodina stává hlavně v sociálně slabém prostředí, kde její členové, především děti, hledají útočiště (Holá et al., 2014). V indoevropských jazycích se spojuje slovo „rodina“ hlavně s jejím ekonomickým základem (Laca, 2014). Staří Řekové používali pro pojem rodina slovo „oikos“, které bychom mohli přeložit jako majetek nebo bydliště (Laca, 2014). Ekonomické zajištění společně s emocionální

podporou patří mezi základní funkce rodiny (Matoušek a Hůlová, 2013). Aby rodina mohla tyto funkce vykonávat, musí splňovat určité kompetence (Matoušek a Hůlová, 2013, s. 201):

- zajistit si určitou úroveň příjmů,
- hospodařit s příjmy,
- zajistit si bydlení,
- udržovat bydlení ve stavu odpovídajícím potřebám členů rodiny.

Podle Velkého sociologického slovníku jsou funkce rodiny reprodukce, výchova, socializace a přenos kulturních vzorů (Pešlová, 2012). Holá et al. (2014) rozděluje funkce rodiny na:

1. biologicko-reprodukční funkci,
2. ekonomicko-zabezpečovací funkci,
3. emocionální funkci,
4. socializačně-výchovnou funkci,
5. funkci ochrannou.

1.3. Právní aspekty rodiny

Interakce mezi právem a sociálním životem je charakterizována vzájemnou závislostí (Holá et al., 2014). Právo a společnost se jednotlivě ovlivňují (Holá et al., 2014). *Rodinné právo je souhrn právních norem upravujících osobní vztahy a s nimi související některé majetkové vztahy mezi manželi, mezi rodiči a dětmi* (Holá et al., 2014, s. 14) a je základním rámcem pro rodinnou mediaci (Holá et al., 2014). *Zákon č. 89/2012 Sb. Nový občanský zákoník, vymezuje v části druhé – rodinné právo, § 655 manželství jako trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*

V rodině jsou vždy velmi intimní a pevné vztahy (Šišková, 2016). Tyto vztahy jsou pak často důvodem silných jak pozitivních, tak při rostoucím konfliktu velmi negativních emocí (Šišková, 2016).

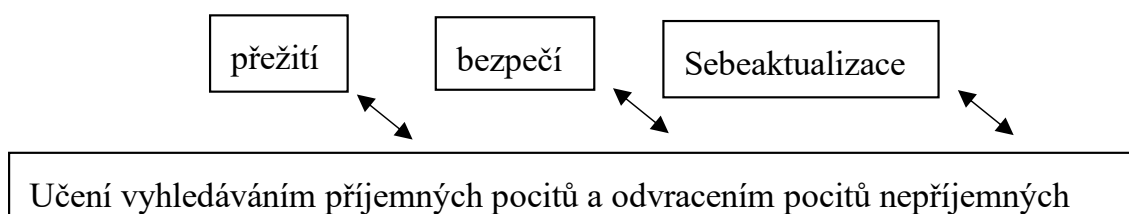
2. Konflikty v rodině jako předmět soudní mediace

Druhá kapitola se zabývá analýzou konfliktu, který je jádrem celé mediace. V úvodu vymezují samotný pojem konflikt, dále představím jeho druhy, příčiny a také způsoby, jaké máme pro řešení konfliktu k dispozici.

2.1. Vymezení pojmu konflikt

Slovo konflikt vychází z latinského slova *conflictus*, v českém překladu srážka, pro které bychom mohli najít i další synonyma jako: spor, soupeření, neshoda, rozkol, nesoulad (Holá et al., 2013). V odvozeném významu slovo signalizuje aktivity, kterými někoho zasáhneme, a to v negativním slova smyslu (Holá et al., 2013). Křivohlavý (2013, s. 17) definuje konflikt jako *střetnutí dvou či více navzájem se vylučujících či protichůdných snah, sil a tendencí*. Střetnutím protichůdných dvou stran je myšleno střetnutí lidí, při němž tužby jednoho do určité míry vylučují uspokojení druhého (Holá et al., 2013). Svatoš (2020, s.17) ve své knize definuje konflikt *jako zdánlivý či skutečný projevený rozpor v zájmech, potřebách či chování dvou a více vzájemně závislých osob, ať již si tyto osoby jeho přítomnosti uvědomují, nebo nikoliv*.

Vyhýbání se nepříjemným pocitům, a naopak potřeba prožívat ty příjemné je zcela přirozená (Plamínek, 2013). Abraham H. Maslow popsal hierarchii potřeb a potřebu vyhýbání se nepříjemným pocitům definoval jako silnější než všechny potřeby zmíněné v jeho pyramidě (Plamínek, 2013).

Obrázek 1: Význam učení pro volbu způsobu uspokojování základních potřeb maslowovské hierarchie

Zdroj: Plamínek (2013, s. 11) – upraveno

Jak je znázorněno na obr. 1. učení vyhledáváním příjemných pocitů a odvracení pocitů nepříjemných tvoří jakési podloží maslowovských a jiných potřeb (Plamínek, 2013). Toto podloží ovlivňuje jak celkové fyziologické potřeby, tak i první Maslowovo potřebu, a to sebeaktualizaci neboli osobní rozvoj či smysl života (Plamínek, 2013).

Ve snaze prožívat příjemné pocity a vyhnout se nepříjemným se často dostáváme do konfliktu se svým okolím, případně sami se sebou (Plamínek, 2013).

Sociologové a sociální psychologové pojmají slovo konflikt jako sociální situaci, která na každého působí jinak a jejíž dopady jsou rovněž individuální (Holá et al., 2014). Holá (2014, s. 44) uvádí: *Konflikt je podle nich forma interakce, která je charakterizovaná neslučitelností myšlení, představ, názorů a pocitů.* Hovoříme-li o konfliktech v humanitární oblasti, sociální psychologie tyto konflikty rozlišuje Holá et al. (2013) v obecné rovině na:

1. intrapersonální konflikty,
2. interpersonální konflikty,
3. intraskupinové konflikty,
4. meziskupinové konflikty.

Důležitým předpokladem konfliktu je vzájemná závislost (interdependence), která onen konflikt živí (Svatoš, 2020). K prvkům a charakteristikám konfliktu patří také neshoda, nesoulad a rozpor (Veteška, 2015). Tyto prvky později vedou k otevřenému střetávání protichůdných tendencí (Veteška, 2015).

Intrapersonální konflikt

Intrapersonální neboli vnitřní konflikt definuje Veteška (2015, s. 71) jako *aktivaci dvou nebo více neslučitelných tendencí nebo dvou odlišných cílových představ a staví subjekt před volbu, tedy rozhodnutí se pro jednu z těchto možností.* Vnitřní napětí a jeho prožívání vede k rozhodnutí pro jednu nebo více nabízených alternativ jednání (Veteška, 2015). U vnitřního konfliktu může dojít k vnitřním rozporům, které následně vytvářejí v mysli stav dvojakosti (Svatoš, 2020).

Interpersonální konflikt

Interpersonální konflikt, je rovněž nazýván jako párový či dyadický konflikt, je konfliktem mezi dvěma osobami, které jsou na sobě navzájem závislé (Veteška, 2015, Svatoš, 2020). Jako dyadický konflikt můžeme chápat například konflikt mezi mužem a ženou nebo žákem a učitelem (Veteška, 2015).

Intraskupinové konflikty

Intraskupinové neboli skupinové konflikty vznikají uvnitř skupiny (Veteška, 2015). Intraskupinový konflikt lze také chápat, *jako konflikt jedince s vlastní skupinou* (Veteška, 2015, s. 72).

Meziskupinové konflikty

Meziskupinové konflikty probíhají mezi dvěma a více skupinami, případně jako konflikt jedince s cizí skupinou (Veteška, 2015, s. 72).

2.2. Příčiny konfliktu

Existuje mnoho příčin a důvodů, které lze považovat za původce konfliktu (Potočková, 2013). Vnímání a prožívání konfliktu je u každého z nás velmi odlišné a každý též potřebuje k následnému nalezení optimálního řešení svého individuálního konfliktu různě dlouhou dobu (Šišková, 2012).

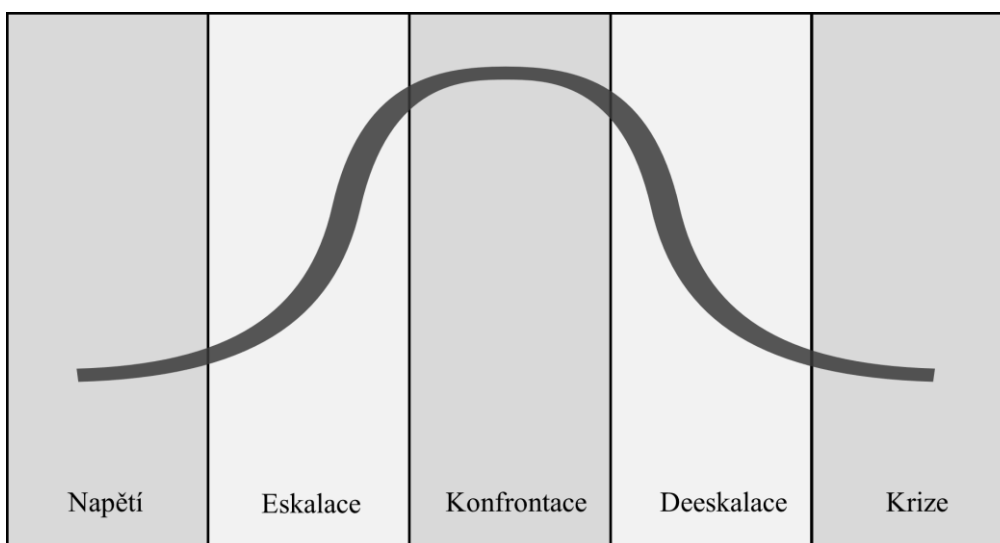
Potočková (2013, s. 67) rozděluje příčiny konfliktů do několika rovin, přičemž je však zapotřebí brát v úvahu, že kořeny každého konfliktu mohou zasahovat do více kategorií, než které jsou zmíněné níže, a proto jej tedy nemůžeme brát jako striktní rozdělení (Svatoš, 2020).

- a) *Vztahové* – tyto příčiny konfliktu vyplývají z vnímání a pozorování chování druhé osoby či hodnocení vzájemného vztahu (Šišková, 2012). Zde může jít především o nedostatečnou komunikaci mezi stranami doprovázenou silnými emocemi (Potočková, 2013).
- b) *Věcné* – ty jsou podle autorky Šiškové (2012) také někdy uváděny jako informační, jelikož často bývají podmíněné zkreslováním a nedostatkem informací. Často v tomto případě vyplouvají na povrch rozdílné názory na sdílení zdrojů, či mylná interpretace ovlivněná například zažitými stereotypy (Šišková, 2012, Potočková, 2013).
- c) *Hodnotové* – tyto konflikty mají podle Potočkové (2013, s. 67) své kořeny *v odlišných základních postojích k životu, v morálce, víře či přesvědčení*. Naprostá většina našich rozhodnutí vyplývá právě z interpretace našich hodnot a aspektů víry

(Svatoš, 2020). Zpochybnění našich hodnot v nás zanechává pocit ztracení a dezorientování (Svatoš, 2020). Tyto hodnoty jsou pro nás nesmírně důležité, pomáhají nám rozhodovat se v kritických situacích a utvářejí v nás představu o správném žití (Svatoš, 2020).

2.3. Anatomie sporu

Konflikt můžeme zaznamenat podle autorky Potočkové (2013) v mnoha podobách, jako je například pláč, křik, hádky, výčitky nebo jen jako klidnou argumentaci. Celý proces sporu vždy provází značná dynamika (Svatoš, 2020). Spor je zároveň jakýmsi výrazem dynamiky společnosti. (Prorok a Lisa, 2011). Tato dynamika se projevuje klesající či vzrůstající intenzitou, a proto nepovažujeme konflikt za statický jev (Svatoš, 2020).

Obrázek 2: Fáze konfliktu

Zdroj: Svatoš, 2020, s. 24

Každý konflikt má určité fáze, které jsou graficky znázorněny sinusoidou na obr. 2 (Svatoš, 2020). Počáteční fázi konfliktu představuje fáze napětí, během níž se z latentního sporu stává manifestní (Svatoš, 2020). Ve druhé fázi, tedy eskalaci, se nevyřešený spor stupňuje a přechází do vrcholné fáze konfrontace, kde dochází ke střetu osob (Svatoš, 2020). Postupem času přejde konflikt do deeskalace, tedy do poslední etapy, kde krize vztahu končí relativně klidnou fází (Svatoš, 2020).

2.4. Rodinný konflikt a základní dělení

Jedna z důležitých vlastností konfliktu je podle Plamínka (2012, s. 24) *jejich schopnost směřovat naši pozornost ke vztahům.*

Na subjektivní životní spokojenost a uspokojení mávají značný vliv osobní vztahy mezi členy rodiny a mezi blízkými osobami (Holá et al., 2014). Pokud konflikty přetrvávají delší dobu, nastává pak takzvaná krize rodiny (Holá, 2011). Rodinná krize je stav výrazné nerovnováhy, napjaté atmosféry a dezorganizace v rodině a může vyústit až v rozpad celé rodiny (Holá, 2011, Holá et al., 2014). Podle Holé (2011) může k rozpadu rodiny dojít například následkem úmrtí v rodině, smrtí jednoho nebo obou rodičů, rozchodem či rozvodem partnerů.

Konflikty v rodině se zabývá hned několik vědních disciplín, zejména psychologie, sociologie, sociální práce a právo (Holá et al., 2014). Právo se zde zaměřuje především na konflikty vyplývající z rodinně-právních vztahů (Holá et al., 2014).

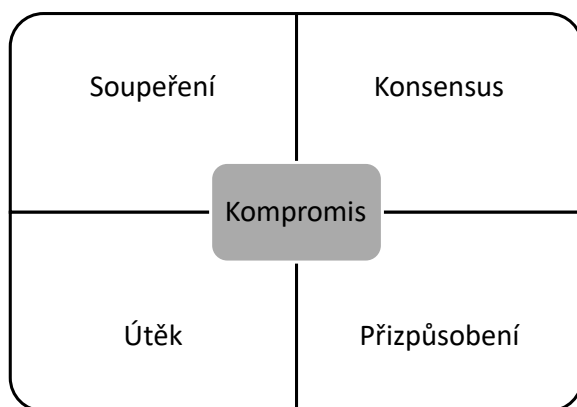
Holá et al. (2014, s. 42) rozlišuje tři základní druhy rodinně právních vztahů:

1. *vztahy mezi rodiči a dětmi a jimi zprostředkované další příbuzenské vztahy, které jsou založené na biologickém svazku*
2. *vztahy mezi manželi*
3. *vztahy tzv. náhradní rodinné péče/pěstounů*

2.5. Způsoby a styly řešení konfliktu

Sociální celky bývají konflikty velmi ohroženy, není ale pravidlem, že tyto spory mají vždy jen negativní přínos (Veteška, 2015). Pokud je na obou stranách přítomna snaha vzniklý konflikt a problémy řešit společnými silami, pak to lze považovat za pozitivní jev. (Veteška, 2015).

Nejdůležitějším klíčem k efektivnímu řešení konfliktů je pochopení okolností a důvodů, proč tyto konflikty vůbec vznikají (Veteška, 2015). Společnost si podle Plamínka (2013) za dobu své existence vyvinula řadu metod a technik, jak své spory a konflikty řešit. Svatoš (2020) rozlišuje celkem pět přístupů k řešení konfliktu. Těchto pět hlavních stylů řešení konfliktů popsali v 70. letech 20. století Kenneth Thomas a Ralph Kilmann (Potočková, 2013). Celá teorie je postavena na reakci konfliktní situace ve dvou dimenzích (Svatoš, 2020). První dimenze se týká asertivity k dosažení celkového cíle a ve druhé sledujeme uspokojování tužeb a zájmů druhé strany, loajlnost a snahu o spolupráci (Svatoš, 2020).

Obrázek 3: Reakce na konflikt

Zdroj: Svatoš (2020, s. 34)

Obrázek 3 shrnuje právě těchto pět přístupů na základě dvou dimenzí, které již byly definovány (Svatoš, 2020).

2.5.1. *Soupeření (Autoritativní řešení)*

V této fázi jde jedinci jen o prosazení vlastních názorů a cílů (Šišková a Stöhrová, 2013). Nezhledňuje zde vztah ke druhé osobě a klade důraz na výsledek (Šišková a Stöhrová, 2013). Je zcela autoritativní, někdy bývá i agresivní a neústupný (Šišková, 2012). Jedná se o výlučné prosazování vlastního názoru a vlastních potřeb (Šišková, 2012).

2.5.2. *Přizpůsobení se (Adaptace)*

Jedinec nevnímá možné důsledky, respektive souvislosti a dobrovolně se všeho vzdává (Šišková, 2012). Na daném vztahu mu záleží natolik, že za sebe ani nebojuje a zřídka se svých potřeb ve prospěch druhého (Šišková, 2012). V tomto případě je souhlas pro dotyčného přijatelnější než nesouhlas (Šišková, 2012).

2.5.3. *Útěk (Únik)*

Ze strachu z přímé konfrontace se v tomto případě podle autorky Potočkové (2013) lidé snaží konfliktu vyhnout. Z obavy, aby nemuseli čelit negativním emocím, nebo aby nemuseli konkrétní věc řešit, konfliktu pouze přihlížejí (Potočková, 2013). Tento styl řešení nastává v případě, kdy o věcech nediskutujeme nebo řešení věci odkládáme (Šišková a Stöhrová, 2013). Odkládání setkání s druhou stranou nebo nereagování na telefonáty patří také mezi únikové reakce na řešení situace (Potočková, 2013).

2.5.4. *Kompromis*

Ve fázi kompromisu se obě strany snaží najít společné řešení (Potočková, 2013). Snaží se udržet si mezi sebou do jisté míry dobré vztahy tím, že obě strany něco získají a v něčem ustoupí (Šišková a Stöhrová, 2013).

2.5.5. *Konsensus*

Patří mezi nejefektivnější metody, je ale zároveň časově nejnáročnější (Šišková a Stöhrová, 2013). Tímto principem se často řídí i mediace (Svatoš, 2020). V tomto případě hraje hlavní roli snaha zejména o naplnění cílů, zájmů a potřeb všech zúčastněných osob a zachování dobrých vztahů (Šišková, 2012). Oproti kompromisu se konsensus liší tím, že vítězí obě strany konfliktu, přičemž jsou zachovány potřeby obou stran (Šišková, 2012). Pochopení potřeb druhého zde opět sehrává stěžejní roli a je rozhodujícím předpokladem úspěšné spolupráce (Šišková, 2012).

3. Modely řešení konfliktu – přehled alternativních technik a metod

Alternativní způsoby řešení sporů, zkráceně ADR neboli alternative dispute resolution, představují metody, které jsou realizovány jinými subjekty než soudy (Cholenský, 2013, Svatoš, 2020). Slovo alternativní ale není jediným atributem, který tyto metody charakterizuje (Svatoš, 2020). Podle Svatoše (2020) lze použít i další termíny, např. assisted, který se do češtiny překládá jako asistovaný, amicable neboli přátelský, či další anglické slovo appropriate, které v překladu znamená vhodný. Oproti soudům mohou alternativní způsoby řešení konfliktu účastníkovi nabídnout možnosti, které jsou tradičním soudům neznámé (Cholenský, 2013). Ať už se ale jedná o soudní řízení nebo některou z alternativních metod, vždy se jedná o určitou formu dosahování spravedlnosti (Cholenský, 2013). Mezi obecné možnosti a metody řešení konfliktů bychom mohli nejčastěji zařadit mediaci, vyjednávání, soudní spor, rozhodcovskou komisi, rozhodnutí autority, prosazení silou, facilitaci, ale i smíření (Veteška, 2015).

Tabulka 1: Přehled modelů pro řešení konfliktů

Soukromé formy rozhodování			Mocenské formy rozhodování	
Bez prostředníka	S prostředníkem		S autoritou	
1. Přímé vyjednávání	2. Facilitace	3. Mediace s mediátorem	4. Arbitráž, rozhodnutí autority, rozhodce, poradce	5. Soudní řízení
		Mediovaná arbitráž		

Zdroj: Benjamin (1994, in Šišková, 2012, s. 47) - upraveno

Tabulka 1 výše znázorňuje rozdělení způsobů řešení sporů. V levé části tabulky je patrný model soukromé formy rozhodování, který je založen na potřebách a zájmech obou stran (Šišková, 2012). V části pravé je model mocenské formy rozhodování, který je založen

téměř výlučně na právech a povinnostech sporných stran (Šišková, 2012). V následujícím textu bych chtěla blíže představit některé z modelů pro řešení konfliktů.

3.1. Vyjednávání

Tato metoda označuje pokus nejméně dvou osob o vyřešení konfliktu, a sice dohodou (Janotová, 2014). Strany v tomto případě tedy nejsou zastoupeny advokáty a není sepsována žádná dohoda (Janotová, 2014). V rámci vyjednávání nejsou dána žádná striktní pravidla, nicméně pokud je spor komplikovaný, je potřeba nastavit určitou strukturu jednání (Cholenský, 2013). Výhoda celého procesu vyjednávání spočívá v kontrole průběhu samotnými stranami, dobrovolnost stran nebo možnost stran v průběhu vyjednávání proces vždy ukončit (Janotová, 2014). Nevýhodou však může být využití nezkušenosti slabší strany tou dominantnější nebo fakt, že při vyjednávání nedojde k veřejnému odsouzení viníka (Potočková, 2013).

3.2. Facilitace

Anglické slovo facilitate se do češtiny překládá jako usnadnění, zjednodušení či ulehčení (Janotová, 2014). Úkolem facilitace je tedy usnadnit komunikaci a docílit porozumění v procesu sporu (Šišková, 2012). Odborník, který se snaží celkový proces vyjednávání směřovat k dohodě, se nazývá facilitátor (Veteška, 2015). Facilitátor se snaží stranám pomoci najít řešení pro danou situaci a s ohledem na ni volí jednotlivé metody (Janotová, 2014). Rozdíl mezi mediací a facilitací spočívá v uchopení samé podstaty problému (Veteška, 2015). Zatímco mediátor se snaží více porozumět a objasnit obsah (jádro) daného problému, facilitátor je spíše jakýmsi průvodcem a asistentem konfliktu (Veteška, 2015).

3.3. Arbitráž

Arbitráž neboli rozhodčí řízení definuje Potočková (2013) jako alternativní způsob řešení sporů, a to pomocí nestranných a nezávislých rozhodců, jejichž rozhodnutí je právně závazné. Obě strany souhlasí s tím, že budou zastupovány vybranými rozhodci a vázány jejich výrokem (MacGregor Pelikánová, 2012). Konečným výsledkem arbitráže je takzvané arbitrážní rozhodnutí – v tom se například liší od mediace, kde není konečný výsledek nijak garantovaný (Potočková, 2013). Stejně jako u vyjednávání je nevýhodou, že arbitrážní proces nevede k veřejnému odsouzení viníka (Potočková, 2013).

3.4. Soudní řízení

V rámci soudního řízení rozhoduje o sporu takzvaný třetí subjekt, kterým je stát (Asociace mediátorů České republiky, 2011). Jak již název napovídá, aby bylo možné uzavřít soudní smír, musí se vždy jednat o věci, které jsou v rozporu s právními předpisy a spadající tak do pravomoci soudu (Františková, 2014). Soudní řízení je vždy ukončeno závazným rozhodnutím soudu, proti němuž mohou účastníci využít opravného prostředku, například odvolání nebo stížnosti (Potočková, 2013). Značnou nevýhodou soudního řízení je okolnost, že si nelze zvolit svého soudce a že jsou vyloučeny i jakékoliv zásahy do soudního řízení (Potočková, 2013). Řešení sporu soudní cestou účastníky rovněž může podněcovat k nepřátelským postojům vůči druhé straně, spor se tím komplikuje, což ztěžuje dosažení dohody v budoucnu (Potočková, 2013).

4. Mediacce

Ve čtvrté kapitole se zaměřuji na samotnou mediaci jako nástroj řešení konfliktů, který pomáhá lidem nalézt různé způsoby řešení jejich sporů. V úvodu stručně představím historii mediace a vysvětlím, jak je mediace v České republice upravena zákonem. Poté se zaměřím na téma mediace s ohledem na její principy, směry a v závěru popíši fáze mediačního procesu.

4.1. Historie mediace

Mediace a její idea přímé komunikace mezi lidmi je ve společnosti známá již po staletí (Holá, 2011, Veteška, 2015). Mediace jako řešení konfliktů za pomoci nezávislé třetí strany se používala již ve starověku (Holá, 2011). Záznamy z tehdejší doby dokládají, že mimosoudní řešení obchodních sporů využívali už staří Féničané či Babyloňané a mediační postupy byly totožné s dnešní mediací (Holá, 2011). Starověké Řecko bylo jednou ze zemí, kde se při řešení občanských neshod uplatňovala mediace, zejména za pomoci a asistence rozhodců (Holá, 2011).

Intenzivněji se podle Vetešky (2015) začala mediace rozvíjet v 60. letech 20. století s rostoucím hnutím za občanská a lidská práva. V těchto letech se mediace také objevuje společně s přistěhovaleckou vlnou ve Spojených státech amerických a Kanadě (Veteška, 2015, Rogalewiczová, 2019). Zde také vznikly první základy mediace jako moderního řešení konfliktů (Šlosár, Lichner, 2018). K postupnému rozšíření pak došlo v 80. letech 20. století, kdy se mediace začala prosazovat i v rodinných, občanských a obchodních sporech (Veteška, 2015, Rogalewiczová, 2019). V 90. letech se mediace objevuje rovněž na evropském kontinentu, zejména ve Velké Británii (Potočková, 2013). K výraznějšímu rozvoji mediace v Evropě došlo až s podporou Evropské unie (Potočková, 2013). V roce 2008 byla přijata směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech, která odstranila překážky v rámci právních předpisů k využívání mediace (Potočková, 2013). V současné době je již běžné, že členské státy integrují právní předpisy o mediaci do vlastní legislativy (Potočková, 2013).

4.2. Mediacce v České republice a její právní úprava

V České republice se mediace začala uplatňovat v 90. letech 20. století v souvislosti se společenstvím Partners for Democratic Changes (Potočková, 2013). Tato nezisková

organizace vzdělávala první mediátory, ale i přes její snahu se mediace v té době neseťkávala s velkým ohlasem (Potočková, 2013). Teprve o několik let později se podařilo mediaci zavést jako institut do českého prostředí (Potočková, 2013). Od konce 90. let 20. století vzniklo několik mediačních center, kde je mediace nabízena jako placená služba (Asociace mediátorů České republiky, 2011). Mediačními technikami se také řídily takzvané smírčí rady, které pomáhají při řešení sporů mezi skupinami obyvatel nebo sousedských konfliktech (Potočková, 2013)

V roce 2000 byla zájemci o mediaci v České republice založena Asociace mediátorů České republiky, z. s. s cílem udržet mediaci na profesionální úrovni (Asociace mediátorů České republiky, 2011). Jak se lze dočíst na webových stránkách Asociace mediátorů České republiky (2011): *naším cílem je především dodržovat profesní standardy a etický kodex mediátora, šířit o mediaci povědomí a vzdělávat zájemce o mediační dovednosti v rámci vzdělávacích standardů, které zaručují profesionalitu. Asociace mediátorů České republiky však nebyla jedinou organizací, která byla založena. Postupem času se objevily další iniciativy a organizace, jako například Sekce ADR při České advokátní komoře nebo Conflict Management International (Potočková, 2013).*

Oproti 90. letům lze zaznamenat posun ve využívání a preferování mediace jako mimosoudního řešení ještě před přijetím Zákona o mediaci v roce 2012 (Asociace mediátorů České republiky, 2011). Již tehdy dávaly normy občanského, rodinného či obchodního práva znatelně přednost dohodě stran a využití mediace (Asociace mediátorů České republiky, 2011).

V současné době je mediace v trestní justici vymezena zákonem o probační a mediační službě (Asociace mediátorů České republiky, 2011). *Zákon č. 257/2000 Sb. Zákon o Probační a mediační službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediační službě).* K ukotvení mediace v netrestní oblasti došlo až v květnu 2012, kdy byl schválen zákon o mediaci č. 02/2012 Sb. (Potočková, 2013). *Zákon č. 202/2012 Sb. Zákon o mediaci a o změně některých zákonů, § 1 upravuje výkon a účinky mediace prováděné zapsanými mediátory.*

4.3. Předmět mediace

Mediace prošla proměnou v různých oblastech společenské praxe, vyvíjela se v různých historických obdobích a používala se v různorodých formách (Holá, 2011). Nicméně dnešní pojetí mediace není jednotné a často se užívá v nejrůznějších souvislostech (Holá, 2011, Růžička a Kollnerová, 2011). *Mediace vychází z latinského slova medius, které bychom mohli přeložit jako prostřední, neurčitý nebo nestranný (Růžička a Kollnerová, 201, s. 7). Autorka Šišková (2012, str. 67) také dodává, slovo mediation je v angličtině chápáno jako řešení konfliktu za pomoci neutrálního prostředníka. Podle Plamínka (2013) je v literatuře mediace definována dvěma způsoby. Prvním typem je pochopení mediace jako zásah či formu intervence do konfliktu a druhým typem, který se vyskytuje většinou, je chápání mediace jako způsob zvládnutí konfliktů (Plamínek, s. 50). Rogalewiczová (2019, s. 245) charakterizuje mediaci jako neformální systematický několikastupňový komunikační a kooperační proces, kterého se účastní strany konfliktu. Blíže definuje mediaci i Šišková a Stöhrová (2013, s. 155), a to jako neformální, strukturovaný proces řešení konfliktů, při kterém mediátor jako nezávislá a nezájatá osoba pomáhá stranám identifikovat jejich zájmy a podporuje je v hledání společných praktických a reálných řešeních v bodech, které způsobily konflikt. Všechny definice podle Svatoše (2020, s. 99), ale shrnují následující vlastnosti-hledání řešení sporu, vyjednávání a konsensus, účast na stranách nezávislé třetí osoby mediátora. V české legislativě, je pojem mediace vymezen v zákoně č. 202/2012 Sb., Zákon o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci) § 2 písm. a) ZoM postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými (dále jen „strana konfliktu“) tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu uzavřením mediační dohody.*

Jak již bylo zmíněno v definicích, mediace je neformální a mimosoudní proces řešení sporů, který mohou strany využívat kdykoliv potřebují (Šišková, 2012). Mediace může být také využívána, jak před soudním jednáním, po něm nebo i v jeho průběhu, avšak za předpokladu dodržení určité struktury a pravidel (Šišková, 2012).

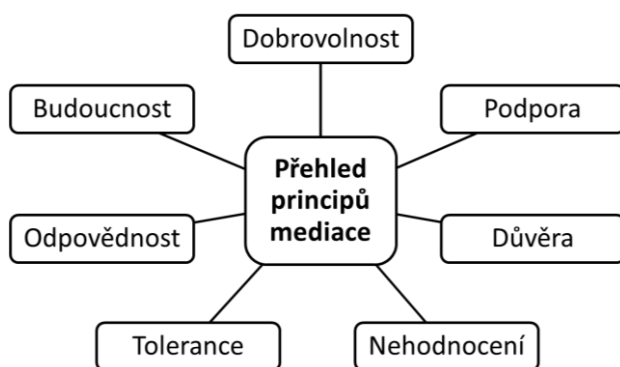
Mnoho konfliktů mohou lidé vyřešit sami, ale využití mediace a prostředníka k řešení konfliktů, které jsou nad rámec vlastních sil a dotýčný nad nimi nemá kontrolu, je jednou z nejvyužívanějších mimosoudních alternativ (Šišková a Stöhrová, 2013).

4.4. Cíl mediace

Cíle mediace se mohou v průběhu procesu řešení sporu měnit, a proto lze usuzovat, že mají spíše dynamickou povahu (Holá a Hrnčířiková, 2017). Záleží na preferencích klienta a na tom, v jakém měřítku bude přehodnocovat své zájmy (Holá a Hrnčířiková, 2017). Mediace napomáhá zejména při identifikaci emocí ve sporu a jejich vyjádření (Šišková a Stöhrová, 2013). Důležitým cílem mediace je podpora klientů při hledání společných řešení a snaha o dosažení vzájemné přijatelné dohody (Šišková a Stöhrová, 2013). Dohoda, která by měla být především srozumitelná a dobře formulovaná, je pak konečným výsledkem mediace (Šišková a Stöhrová, 2013).

4.5. Principy mediace

Postup mediace se řídí určitými principy, které jsou charakteristické i pro sociální práci (Lichner a Šlosár, 2018). Jde o určité zásady a východiska, která vymezují mediaci jako takovou, a která napomáhají stranám sporu vnímat pomoc mediátora pozitivně a přínosně (Holá a Hrnčířiková, 2017, Lichner a Šlosár, 2018). Pokud mediátor nemůže tyto principy z nějakého důvodu dodržet, měl by od sporu odstoupit (Lichner a Šlosár, 2018). Principy mediace jsou v literatuře vykládány různě (Plamínek, 2013). Nejedná se však o zásah do podstaty principů, ale spíše o rozsah, v jakém jsou principy a jejich konkrétní vysvětlení uplatňovány (Plamínek, 2013). Následující grafické znázornění na obrázku 4 je podle Plamínka (2013, s. 62) shrnutí hlavních principů mediace:

Obrázek 4: Principy mediace
Zdroj: Plamínek (2013, s. 62)

V literatuře panuje v několika případech shoda na výkladu hlavních zásad mezi něž patří:

A. Dobrovolnost

Výchozím předpokladem principu dobrovolnosti je zájem účastníků řešit určitý spor nebo problém za pomoci mediace (Rogalewiczová, 2019). Není možné s klienty hledat společné řešení problému, pokud o to sami nemají zájem a nechtějí spor touto metodou řešit (Rogalewiczová, 2019). Účastníci mediace mohou zároveň mediaci kdykoliv opustit, protože do ní vstoupili z vlastní svobodné vůle (Whatling, 2012).

B. Nestrannost

Podle Šiškové a Stöhrové (2013) by měl mediátor za všech okolností zachovávat nestrannost a nezaujatost vůči klientům. Pokud mediátor začne upřednostňovat jednu stranu sporu před druhou, měl by od daného sporu odstoupit (Institut pro mediaci a pracovní vztahy). Pro zachování nestrannosti a neutrality je důležité, aby mediátor nebyl v příbuzenském vztahu s žádným z klientů zapojených do vedeného sporu (Institut pro mediaci a pracovní vztahy).

C. Akceptace odlišností

V procesu řešení konfliktu se účastníci řídí svými vlastními názory a potřebami (Holá a Hrnčířiková, 2017). Princip akceptace odlišností je založen na vzájemném pochopení účastníků, na snaze přijmout odlišný názor a jiný pohled na věc (Holá a Hrnčířiková, 2017).

D. Změna soupeření na spolupráci

Předpokladem úspěšného výsledku mediace je právě změna soupeření na spolupráci (Holá a Hrnčířiková, 2017). Cílem kooperace a její motivací bývá často rozdělení hodnot a zisků mezi účastníky a také závislost na jejich společném cíli (Holá a Hrnčířiková, 2017). Pro výsledek mediace, tedy závěrečnou dohodu, je zapotřebí snahy a zájmu obou stran sporu (Holá a Hrnčířiková, 2017).

4.6. Směry a druhy mediace

Některé postupy řešení individuálních sporů bychom mohli zařadit do širšího schématu, a to takzvaných mediačních modelů či směrů (Svatoš, 2020). V České republice prezentují mediaci tyto tři základní mediační směry (Svatoš, 2020):

- 1) facilitativní směr,

- 2) evaluativní směr,
- 3) transformativní směr.

Nevýhodou tohoto dělení mediačních modelů je podle Svatoše (2020) zpravidla nedostatečné ohraničení a vymezení kategorií. Svatoš (2020) ve své publikaci rovněž uvádí, že při nedefinování těchto hranic, nemůže mediace vystihnout všechny své jemné podoby, kterých by mohla nabýt.

4.7. Fáze procesu mediace

Proces mediace, který lze také nazvat komunikačním procesem, tvoří na sebe vzájemně navazující a prolínající se fáze (Veteška, 2015). Cholenský (2013, s. 82) uvádí následující strukturu mediačního procesu:

- 1) Fáze zahájení – podle Cholenského (2013) je v této fázi nejprve vybrán mediátor, rovněž je uzavřena smlouva o vedení mediace a dochází k výměně základních informací mezi stranami a mediátorem.
- 2) Fáze prvního společného jednání – V této fázi mediátor připraví jednací místnost, přednese úvodní slovo ke svým klientům, dojde k úvodnímu představení stran a později k výměně informací (Cholenský, 2013).
- 3) Identifikace jednotlivých problémů – Důležité u této fáze je podle Šiškové a Stöhrové (2013) pochopit, jak konflikt vnímá druhá strana. V této fázi se identifikují zejména potřeby a zájmy obou stran a určí se jednotlivé sporné body (Cholenský, 2013).
- 4) Asistované vyjednávání – Autorka Šišková (2012) nazývá ve své publikaci tuto fázi fází rozpracování vybraných řešení do konkrétních kroků. U této fáze hraje klíčovou roli mediátor, a to hlavně z důvodu formulování a sestavování agendy mediačního jednání neboli seznamu sporných bodů (Cholenský, 2013).
- 5) Ukončení mediace – Cílem poslední fáze je sepsání mediační dohody tak, aby byla vyvážená a dosažitelná pro všechny účastníky mediace (Šišková a Stöhrová, 2013). Pokud mediace nesměřuje k uzavření dohody, mediátor oznámí ukončení mediace, přičemž není dosaženo žádné mediační dohody (Cholenský, 2013).

5. Rozdíly mezi mediací z podnětu soudu a dobrovolnou mediací

Převážná většina členských států EU zahrnuje mediaci do svých právních předpisů pro jiné než trestní případy po přijetí Směrnice EP a Rady č. 2008/52/ES, (Doležalová a Van Leynseele, 2012). Česká legislativa upravuje soudem iniciovanou mediaci v několika bodech (Doležalová a Van Leynseele, 2012). V této kapitole bych ráda shrnula rozdíly mezi soudní a dobrovolnou mediací.

5.1. *Mediace soudní*

Soudcovská mediace je specifickou formou mediace (Rogalewiczová, 2019). Zde se role mediátora ujímá soudce s mediačním výcvikem a mediace je prováděna přímo během soudního jednání (Rogalewiczová, 2019). O soudcovské neboli soudní mediaci lze hovořit také tehdy, je-li mediace nařízena stranám v průběhu soudního řízení. (Rogalewiczová, 2019). Této formě soudní mediace se budu podrobněji věnovat v následujícím odstavci.

V některých zemích Evropské unie je mediace neboli setkání s mediátorem nařízené (povinné) ještě před podáním samotné žaloby k soudu (Hájková, 2019). Například v Austrálii se od roku 2006 stala rodinná mediace povinným prvním krokem při řešení sporů o rodičovství a děti (Field a Crowe, 2017). *I přes to, že některé státy uzákonily povinné mediační řízení před soudním projednáním, mediace stále zůstává dobrovolným procesem a strany mají možnost kdykoliv mediaci ukončit* (Potočková, 2013, s. 42). V České republice může soud podle právního systému účastníkům nařídit takzvané první setkání se zapsaným mediátorem (Svatoš, 2020). Na tomto místě je třeba dodat, že soudní mediaci vykonává zapsaný mediátor, který je registrován v seznamu mediátorů vedeným Ministerstvem spravedlnosti, a že mediace probíhá mimo prostory soudu (Rogalewiczová, 2019, Svatoš, 2020). V České republice bychom odraz v právu mohli nalézt v § 100 zákona 99/1963 Sb. občanského soudního řádu (Svatoš, 2020). Zákon č. 99/1963 Sb. občanského soudního řádu, § 100 říká: *„Je-li to účelné a vhodné, může předseda senátu účastníkům řízení nařídit první setkání se zapsaným mediátorem (dále jen „mediátor“) v rozsahu 3 hodin a přerušit řízení, nejdéle však na dobu 3 měsíců. Pokud se účastníci bez zbytečného odkladu nedohodnou na osobě mediátora, vybere jej ze seznamu vedeného ministerstvem předseda senátu. Po uplynutí 3 měsíců soud v řízení pokračuje. První setkání nelze nařídit po dobu platnosti předběžného opatření ve věcech ochrany proti domácímu násilí.“* Subjekt, který má pravomoc účastníkům nařídit první

setkání s mediátorem, je i orgán sociálně právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) (Škutová, 2014). Ten může, dle zákona č. 359/1999 Sb., § 13 odst. 1 písm. d) uložit dítěti, rodičům nebo jiným osobám odpovědným za výchovu dítěte povinnost využít odbornou poradenskou pomoc nebo uložit povinnost účastnit se prvního setkání se zapsaným mediátorem v rozsahu 3 hodin nebo terapie; ustanovení § 12 odst. 1 tím není dotčeno. Neučinil-li tak obecní úřad obce s rozšířenou působností, může o těchto výchovných opatřeních za stejných podmínek rozhodnout soud.

Úkolem mediátora je během prvního setkání seznámit strany s výhodami a nevýhodami mediace a nabídnout jim jiné, uspokojivější řešení jejich sporu než soudní rozhodnutí (Hájková, 2019). Soud má také takzvanou poučovací povinnost, kdy je povinen upozornit účastníky řízení na možnost využití mediace (Doležalová a Van Leynseele, 2012). Podle Hájkové (2019) však časový rámec soudního jednání není dostačující pro provedení detailního rozboru aspektů nezbytných pro řešení sporu, jako je tomu v případě mediace.

5.2. Mediace dobrovolná

Dobrovolná mediace, tj. mediace z vůle stran, je jedním z nejvhodnějších typů alternativního způsobu řešení konfliktů (Janotová, 2014). Cílem této formy mediačního řízení je smírné vyřešení konkrétního problému přátelskou cestou a jeho uzavřením mediační dohodou, která musí být dodržena všemi stranami sporu (Janotová, 2014, Veteška, 2015). Dobrovolná účast je jednou z velkých výhod tohoto mediačního procesu (Svatoš, 2020). Při hledání vhodného řešení konkrétního problému usnadňuje dobrovolnost v podobě vstřícnosti a projevu svobodné vůle práci mediátora a obecně ulehčuje vzájemnou komunikaci a spolupráci (Svatoš, 2020). Mediátor nemá pravomoc rozhodovat za strany, ale je stranám nápomocen při hledání vzájemně přijatelného řešení (Mediation, 2021). Jediný, kdo může spor při mediaci vyřešit, jsou samotné strany sporu (Mediation, 2021). Existují dva typy dobrovolné mediace (Veteška, 2015). Prvním typem je takzvaná smluvní mediace, kdy se účastníci řízení již při podpisu smlouvy dohodnou, že se společný problém vyřeší pomocí mediace (Janotová, 2014). Toto ujednání je důležité zakomponovat do hlavní smlouvy pomocí takzvané mediační doložky (Janotová, 2014). Doporučuje se v mediační doložce přesně specifikovat, jaká pravidla budou během mediace platit a jakou roli bude hrát samotný mediátor (Doležalová, Van Leynseele, 2012). Po uzavření mediační doložky jsou obě strany smluvně vázány účastí na mediačním řízení a povinnostmi z něho vyplývajícími (Svatoš, 2020). Pokud došlo

k tomu, že by mediační proces nebyl úspěšný a spor by se nepodařilo vyřešit, musel by se spor následně řešit před obecným soudem (Veteška, 2015). Mimosmluvní mediace je podle Janotové (2014, s. 24) *vyřešení sporu formou mediace, tato dohoda je možná před, v průběhu či po ukončení soudního řízení, ale není stvrzena žádným uzavřením smlouvy. Jedná se jen o vzájemnou shodu najít optimální řešení vzniklého či již existujícího sporu* (Janotová, 2014, s. 24).

6. Rodinná mediace

V poslední kapitole bych se chtěla blíže zaměřit na jedno z odvětví mediace, kterým je rodinná mediace. Krize v rodinách bývá častou příčinou dlouhodobých konfliktů a sporů (Holá, 2011). Jak již Potočková (2013) zmiňuje ve své knize, největší počet mediováných případů se v posledních letech v České republice objevuje zejména v oblasti rodinné mediace.

Mediace při řešení konfliktů a sporů uvnitř rodin je podle autorky Holé (2011) jednou z nejčastěji využívaných oblastí mediace. V České republice se mediace v této oblasti dělí v zásadě na rodinnou a rozvodovou (Holá, 2011).

6.1. Rodinná mediace

Rossi et al. (2019) označuje rodinnou mediaci jako oblíbený alternativní způsob řešení konfliktů. Rossi et al. (2019) také dodává, že rodinné konflikty se týkají hlavně rozpadajících se vztahů v rodině. Holá ve své knize (2011, s. 191) definuje *rodinnou mediaci jako metodu řešení konfliktů vzniklých ve vzájemném soužití členů rodiny (rodičů, dětí, prarodičů atd.)*. Jak už definice naznačuje, pro rodinnou mediaci jsou klíčové vztahy mezi členy rodiny (Brzobohatý, 2011). Na rozdíl například od pojistných sporů, kde se využívá obecná mediace, je rodinná mediace specifická především souborem emocí, které v ní hrají roli (Brzobohatý, 2011). Proto je důvěrnost u rodinné mediace tak zásadní, zejména kvůli osobní a emotivní povaze případů, které se v rodinné mediaci vyskytují (Tetunic a Firestone, 2020).

V rodině bychom mohli nalézt jak generační vztahy, tak vztahy v rámci širšího příbuzenstva, mezi kterými mohou snadno vznikat neshody (Mešková, 2016). Mediátor v tomto případě musí pracovat s analýzou příčiny konfliktu a situací celé rodiny, nejenom jednotlivce (Mešková, 2016). Podle Parkinsona (2019) je důležité také věnovat pozornost naslouchání a rozhovorům s dětmi, jelikož ony samy často bývají konfliktem velmi poznamenány. Rodinná mediace se také výrazně orientuje na budoucnost vztahů v rodině (Holá et al., 2014). Proces rodinné mediace totiž umožňuje stranám takzvané sebeurčení, které jim pomáhá najít nejlepší řešení pro jejich společnou budoucnost (Field a Crowe, 2017). Celý proces mediace bývá u rodinných sporů obvykle časově náročnější, a to především kvůli silným citovým vazbám (Mešková, 2016). Autorka Mešková (2016) ve své publikaci také zdůrazňuje, že rodinná mediace jako dílčí oblast mediace samotné se

zdaleka netýká pouze osob, které jsou v danou chvíli přítomny mediaci. Vzhledem k rodinným vztahům a citovým vazbám je zřejmé, že rodinná mediace má dopad i na ostatní členy rodiny (Mešková, 2016).

Podle Brzobohatého (2015) je rodinná mediace rovněž natolik specifická tím, že většina klientů do ní vstupuje jinak než na základě vlastního rozhodnutí. Nejčastěji se jedná o doporučení soudu nebo orgánu sociálně-právní ochrany dětí (Brzobohatý, 2015). I přes ne zcela dobrovolný vstup do mediace se Brzobohatý (2015) domnívá, že mediace v tomto případě je užitečná. Od roku 2005 nabízejí nestátní neziskové organizace bezplatnou rodinnou mediaci, čímž chtějí poskytnout pomocnou ruku rodinám při řešení vleklých rodinných sporů (Brzobohatý, 2015).

6.2. Role mediátora v rodinné mediaci

Mediátoři zabývající se rodinnou mediací musejí absolvovat speciální zkoušku z rodinné mediace (Rogalewiczová, 2019). Podle Rogalewiczové (2019) musí mediátoři kromě obecné zkoušky z mediace složit i zvláštní zkoušku, aby mohli být následně zapsáni na seznam mediátorů specializovaných na rodinnou mediaci. Důvodem těchto zkoušek jsou specifika rodinných konfliktů, které se mohou týkat například nezletilých dětí (Rogalewiczová, 2019). V oblasti rodinné mediace by měl mít mediátor i znalosti z oblasti psychologie, pedagogiky a měl by mít přehled i o právním rámci, který se týká zejména rodiny, rozvodu a dědictví (Mešková, 2016).

6.3. Oblasti působnosti rodinné mediace

Autorka Mešková (2016) definuje následující oblasti, ve kterých může rodinná mediace pomoci:

- rozvod – před rozvodem, v jeho průběhu, po něm,
- mezigenerační vztahy,
- majetkové záležitosti,
- nedorozumění v rodinném soužití,
- předmanželské smlouvy.

Holá et al. (2014) také uvádí, že rodinná mediace se zabývá především oblastí rodiny a partnerských vztahů. Holá et al. (2014, s. 116) kategorizuje oblasti rodinné mediace následovně:

- rozvod,
- rodinné a partnerské vztahy – chování ve vztahu, komunikace, výchova dětí, rodinné finance, volný čas dítěte, konflikty mezi dospělými sourozenci,
- rodinné konflikty – předmanželské dohody, konflikty mezi rodiči a dospívajícími dětmi, vícegenerační konflikty, rodinné dědictví a podnikání.

6.4. Rozvodová mediace

Rozvodovou mediaci bychom mohli zařadit do oblastí rodinné mediace. Převážnou část všech případů tvoří právě rozvody a záležitosti z nich vyplývající. Podle Holé (2011) je rozvodová mediace kombinací rodinné mediace a soudní mediace, neboť o rozvodovém řízení rozhoduje soud. Rozvodová mediace se snaží nahlížet na rozvod ze dvou úhlů pohledu (Holá, 2011). Ze sociálně psychologického hlediska chápe Holá (2011) rozvod jako dlouhodobý a přetrvávající konflikt mezi partnery. Druhý pohled, na nějž Holá (2011) ve své knize poukazuje, je perspektiva právní. Důležitou roli v tomto případě hraje zákon, kterým se musí řídit i rodinná mediace (Holá, 2011).

6.5. Účastníci rodinné mediace

Holá et al. (2014, s. 146) definuje účastníka mediace jako *osobu přímo přítomnou mediačnímu jednání*. Ve své knize také Holá et al. (2014) blíže vymezuje jednotlivé účastníky. Klienty rodinné mediace jsou všichni členové rodiny (Holá et al., 2014). Za nepřímé účastníky rodinné mediace bychom mohli považovat podle autorky Holé et al. příbuzné nebo kamarády klientů. Autor Plamínek (2013) také dodává, že ve sporu může být více než dvě strany. Komunikaci mezi nimi pak zprostředkovává mediátor, který se snaží nalézt řešení problému, s nímž se klienti právě potýkají (Holá et al., 2014). Do mediačního procesu mohou být v některých případech zapojeny i další subjekty zastupující klienta (Plamínek, 2013, Holá et al., 2014). Jako příklad dalších zúčastněných subjektů a institucí uvádí Plamínek (2013) a Holá et al. (2014) OSPOD, poradce stran či mediátora, neutrální odborníky a právní zástupce.

Pokud by některý z klientů potřeboval jinou formu podpory, kterou samotná mediace neposkytuje, a nemůže ji tedy nabídnout mediátor, mohou se procesu zúčastnit rovněž jiní odborníci, jako například psychologové nebo lékaři (Holá et al., 2014).

PRAKTICKÁ ČÁST

Tato kapitola definuje cíl mého bakalářského výzkumu a výzkumné otázky. Dále se zabývá metodikou výzkumu a předkládá analýzu výsledků provedených rozhovorů.

7. Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Cílem mé práce je zjistit, jak rodinnou mediaci vnímají mediátoři/sociální pracovníci, kteří se této činnosti věnují. Ve své bakalářské práci se zaměřuji především na rodinnou mediaci a její využití, a to i v soudním prostředí prostřednictvím úvodního setkání se zapsaným mediátorem, jako nástroje pro řešení konfliktů a sporů v rodinách. Svými výzkumnými otázkami jsem se snažila přiblížit specifika a uplatnění rodinné mediace jako jedné z oblastí mediace samotné. Zkoumala jsem se také rozdíly mezi dobrovolnou a soudem nařízenou mediací. Jako dílčí cíl jsem si stanovila následující výzkumné otázky. Tabulka 2 uvádí jednotlivé výzkumné otázky a na ně navazující otázky v rozhovoru.

V empirické části si kladu za cíl najít odpovědi na následující výzkumné otázky:

- 1) Jaké využití a jaký vliv má rodinná mediaci na řešení konfliktů v rodině?
- 2) Jaké jsou rozdíly mezi dobrovolnou a soudem nařízenou mediací?

Tabulka 2: Cíl výzkumu a výzkumné otázky

Hlavní cíl	Cílem práce je zjistit, jak vnímají sociální pracovníci a mediátoři možnost rodin využívat soudní mediaci při řešení konfliktu.
Dílčí cíle	Otázky pro rozhovor
DC.I. Zjistit, jaké využití a jaký vliv má rodinná mediaci na řešení konfliktů v rodině.	TO1. Čím je podle Vás charakteristická rodinná mediaci, jako nástroj pro řešení konfliktů v rodinách? V čem je specifická?
	TO2. Jaké nejčastější konflikty se řeší pomocí rodinné mediace?
	TO3. Jaké případy jsou vhodné pro uplatnění metody rodinné mediace a zároveň, které spory se do rodinné mediace nehodí?

	TO4. Jak dlouho trvá v průměru celkový proces k dosažení konečného cíle, tedy dohody?
	TO5. Je podle Vás mediace finančně dostupná pro všechny?
	TO6. Mohl/a byste z vlastní zkušenosti, praxe, říci kolik konfliktů (odhadem), se úspěšně vyřešilo pomocí mediace?
	TO7. Je z Vašeho pohledu obtížné udržet si u rodinné mediace za všech okolností profesionální a nezaujatý postoj, zejména pokud se spory dotknou citlivějších témat?
	TO8. Myslíte si, že má rodinná mediace dlouhodobější dopad na rodinu a jejich schopnosti řešit spory nové?
DC.II. Zjistit, jaké jsou rozdíly mezi dobrovolnou a soudem nařízenou mediací (první setkání s mediátorem).	TO9. Vnímáte nějaké odlišnosti mezi mediací dobrovolnou a soudem nařízenou, tedy nařízeným prvním setkáním s mediátorem?
	TO10. Nařizují (doporučují) podle Vás první setkání se zapsaným mediátorem soudy často?
	TO11. Vedl/a jste nějakou soudem nařízenou mediací, nebo popřípadě nějaký rodinný spor?
	TO12. Je podle Vás nařízená mediace (první setkání s mediátorem) méně úspěšná než mediace dobrovolná?
Závěrečná otázka	TO13. Domníváte se, že je mediace v dnešní době hojně využívána a že jí lidé preferují více než v minulosti?

Zdroj: vlastní

8. Metodika výzkumu

Výzkumná část mé práce je zpracována metodou kvalitativního výzkumu. Kvalitativní výzkum jsem zvolila proto, že na rozdíl od kvantitativní analýzy popisuje zkoumané subjekty nebo jevy s jejich specifickými rysy a subjektivními názory (Průcha, 2014). Chráska (2016) uvádí, že kvalitativní výzkum vychází z fenomenologie, která klade důraz zejména na subjektivní aspekty jednání lidí. Kvalitativní výzkum, je proto více osobnější a přínosnější pro mou práci, v níž zkoumám, jak mediátoři vnímají rodinnou mediaci.

Výzkumné otázky a téma výzkumu se při použití kvalitativního výzkumu stanovují předem, hypotézy se však vytvářejí až v průběhu zkoumání (Hendl, 2005, Průcha, 2014). Kvalitativní výzkum se někdy označuje jako pružný/flexibilní výzkum, jelikož stanovené výzkumné otázky lze v průběhu nově formulovat a doplňovat (Hendl, 2005).

Podle Průchy (2014) je cílem kvalitativního výzkumu porozumět subjektům, pozorovat jejich vnitřní stavy a objasnit příčiny jejich chování. V průběhu výzkumu výzkumník vyhledává a následně analyzuje informace, které pomáhají objasnit položené výzkumné otázky (Hendl, 2005). Na rozdíl od kvantitativního výzkumu probíhá analýza dat v kvalitativním výzkumu delší dobu (Hendl, 2005). Časová náročnost výzkumu však umožňuje studovat procesy a získat podrobný popis předmětu výzkumu (Hendl, 2005). Zatímco v kvantitativním výzkumu jsou na data aplikovány předem stanovené kategorie podle určitých pravidel, v kvalitativním výzkumu jde především o hledání vztahů a logických celků mezi nimi (Švaříček a Šed'ová, 2007).

V případě kvalitativní metodologie nemůžeme získané informace zobecňovat na jiné jedince nebo na celou populaci (Hendl, 2005, Průcha, 2014). Proto nemusí být ani má praktická část všeobecně platná pro populaci či jednotlivce.

8.1. *Metoda a technika sběru dat*

V mé bakalářské práci, jak již bylo zmíněno výše, jsem zvolila metodu kvalitativního výzkumu. Rozhodla jsem se pro techniku polostrukturovaných rozhovorů s otevřenými otázkami. Reichel (2009, s. 111) definuje polostrukturovaný rozhovor *jako rozhovor, který má připravený soubor témat nebo otázek, které budou jeho předmětem, aniž by bylo předem striktně stanoveno jejich pořadí*. Respondent má v tomto typu rozhovoru širší možnost volby odpovědí, než je tomu například v striktně strukturovaném rozhovoru (Průcha, 2014). Cílem je pak podle Švaříčka a Šed'ové (2007) získat podrobné

a komplexní informace o zkoumaném jevu. Otevřené otázky během rozhovoru dávají respondentovi svobodu vyjádřit se a celková uvolněnost vede k přirozenějšímu kontaktu s tazatelem (Reichel, 2009).

Původně se měla výzkumná část, a tedy i rozhovory, uskutečnit pouze v Jihočeském kraji, a to v rámci mé odborné praxe. V důsledku koronavirové krize a nařízených opatření jsem se však rozhodla aplikovat výzkum na celou Českou republiku. Jelikož mi nebylo umožněno absolvovat povinnou praxi v žádné z předem sjednaných institucí a situace neumožňovala ani osobní kontakt, vše probíhalo pouze prostřednictvím internetu. Veškeré rozhovory byly vedeny prostřednictvím sociálních sítí a platform jako jsou Skype, Zoom či Teams a rovněž telefonicky.

Rozhovory jsem nahrávala na mobilní diktafon, který mi umožnil zaznamenat větší množství informací v čase. Všechny rozhovory byly provedeny s písemným a následně ústním souhlasem respondentů, které jsem zároveň informovala o anonymitě výsledků.

Samotný výzkum byl postavený na předem daných otázkách, které však nebyly kladeny vždy ve stejném pořadí (struktura rozhovoru – viz příloha 1). Některé otázky byly vynechány, pokud již odpověď zazněla v jiné otázce. První okruh otázek se týkal rodinné mediace a mé první výzkumné otázky – viz tabulka 2. Druhá sada otázek se věnovala mé druhé výzkumné otázce, a to dobrovolné a nařízené mediaci – viz tabulka 2. Závěr mého rozhovoru tvoří doplňková otázka k obecné mediaci.

8.2. Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek pro mou práci tvořilo pět respondentů, kteří byli vybíráni s ohledem na cíl mé práce, a sice zjistit, jak rodinnou mediaci vnímají mediátoři a sociální pracovníci. Při výběru výzkumného vzorku jsem použila metodu sněhové koule, tj. využila jsem již získaných kontaktů k navázání dalších. Miovský (2006) vysvětluje, že tato technika sběru dat kombinuje účelový a náhodný, nebo záměrný a příležitostní výběr. Počet respondentů byl zvolen tak, aby bylo dosaženo teoretické nasycenosti odpovědí na hledané otázky.

Jelikož nebylo možné provádět rozhovory osobně, veškerý výběr respondentů probíhal online prostřednictvím e-mailové korespondence a následných online rozhovorů. Ve výzkumné části označuji všechny respondenty písmenem R jako respondent a vedle

písmene uvádím příslušné číslo, tj. od 1 do 5. Čísla tak slouží k rozlišení jednotlivých dotazovaných a také k zachování anonymity.

Soubor výzkumných vzorků byl zastoupen jak mediátory, kteří jsou zároveň aktivní i v soudní mediaci, tak sociálními pracovníci, které mají mediační výcvik a věnují se rodinné mediaci – viz tabulka 1. Osloveni byli sociální pracovníci a mediátoři z těchto krajů: Ústecký, Karlovarský, Zlínský, kraj Vysočina a Praha. Osloveno bylo více respondentů z dalších krajů, ale ti však na zaslanou žádost o provedení rozhovoru nereagovali. Tabulka 3 uvádí vybrané respondenty a jejich profese.

Respondenty pro mou výzkumnou část tvořili:

Tabulka 3: Povolání respondentů

Respondent	Vykonávaná činnost
R1	Sociální pracovnice orgánu sociálně právní ochrany dětí, OSVČ – rodinné poradenství a terapie, mediátorka, terapeutka
R2	Právnička v advokátní kanceláři, zapsaná mediátorka
R3	Sociální pracovnice u krajského soudu
R4	Dříve sociální pracovnice na opatrovnickém soudě, nyní OSVČ – poradenská, partnerská a mediační činnost
R5	Sociální pracovnice v nízkoprahovém zařízení – poradna pro rodinné vztahy

Zdroj: vlastní

8.3. Průběh výzkumných aktivit

Poté, co jsem si zvolila téma své bakalářské práce, jsem začala se shromažďováním podkladů. Nejprve jsem si stanovila hlavní cíl mého výzkumu a poté i jeho dílčí cíle. Následně jsem začala s vytvářením rešerše pro teoretickou část. Praktická část vycházela z předem stanovených otázek pro vedený rozhovor, které byly následně interpretovány. Při zpracování všech získaných informací jsem vycházela z publikací, které byly použity i v mé teoretické části. Celý harmonogram je rovněž uveden v tabulce 4.

Tabulka 4: Časový harmonogram

Aktivity	Časové období
Sbírání podkladů k teoretické části	prosinec 2020
Tvorba teoretické části	leden–březen 2021
Výzkumné šetření – rozhovory	duben–květen 2021
Zpracování výsledků praktické části	červen 2021
Dokončení a následné odevzdání	červenec–srpen 2021

Zdroj: vlastní

Rozhovory se uskutečnily během dubna a května roku 2021 po předchozí domluvě prostřednictvím e-mailu. Jak již bylo zmíněno, všechny rozhovory neprobíhaly při osobních setkáních, ale jen prostřednictvím internetu. Online rozhovory jsem vedla vždy na dohodnuté internetové platformě (Skype, Teams, Zoom). Dva provedené rozhovory proběhly pomocí mobilního telefonu. Délka rozhovorů se pohybovala průměrně kolem 30 minut, jeden z rozhovorů trval téměř 45 minut. Rozhovory byly vždy nahrávány. Zvukové záznamy pořízené z těchto rozhovorů byly následně přepsány do písemné podoby.

8.4. Způsob zpracování dat

Analýza jednotlivých rozhovorů byla prováděna pomocí metody otevřeného kódování a techniky kategorizace. Kódování bychom mohli podle Miovskeho (2006) také označit jako proces analýzy získaných dat. Autor Miovský (2006) uvádí, že u metody otevřeného kódování jsou významové jednotky složené z pojmů jednotlivých událostí, jako jsou například pocity a soudy. Při otevřeném kódování se kategorie vytvářejí také klasifikační pojmy a následně se je snažíme porovnat s jinými podobnými jevy. Při otevřeném kódování dochází k tvorbě kategorií v důsledku klasifikace pojmů, které se pak následně snažíme přiřadit k jinému podobnému jevu. (Miovský, 2006). Veškeré rozhovory byly přepsány pomocí doslovné transkripce, následně vytisknuty a zakódovány formou tužka-papír. Pomocí kategorizace byly ze získaných kódů následně vytvořeny hlavní kategorie. Během mé analýzy vzniklo 130 kódů a 9 kategorií, které jsem nakonec sloučila do 7 hlavních kategorií. Hlavní kategorie jsou pak blíže popsány v analýze výsledků výzkumu.

8.5. Omezení a rizika výzkumu

Prvním rizikem výzkumu může být nevhodný výběr výzkumného vzorku. Může se stát, že mnou stanovená kritéria pro výzkum nebude možné dodržet a nalézt tak odpovědi na dané otázky. Toto se může týkat rovněž stanovení hlavních cílů, případně cílových otázek.

Dalším rizikem může být vedení rozhovoru. Mohou být zvoleny nevhodné otázky a respondentovi nebude příjemné na ně odpovídat. Respondent nemusí také vždy odpovídat na kladené otázky pravdivě a určité informace může zkreslovat. V tomto případě výzkumník může otázky přepracovat nebo popřípadě doplnit tak, aby respondent všem otázkám porozuměl.

Rizikem mého výzkumu byla také vládní opatření, která byla v dané době stanovena. Respondenti museli oskenovat informovaný souhlas, bez něhož by nebylo možné provést daný rozhovor, jenž je standardní součástí každého výzkumu. To ovšem nevnímali všichni oslovení jako komfortní situaci a pro některé byla tato okolnost doslova nepřijatelnou. Souvisejícím rizikem bylo, že ne všichni byli ochotni provádět rozhovor prostřednictvím internetových platforem nebo mobilního telefonu.

8.6. Etická pravidla výzkum

Pro etické otázky, které hrají ve výzkumu důležitou roli, existují různá doporučení a vymezení etického jednání (Hendl, 2005). Výzkum by měly provázet etické principy, jako například důvěrnost, získání souhlasu a zpřístupnění práce účastníkům výzkumu (Švaříček a Šed'ová, 2007).

Pro získání respondentů pro můj výzkum jsem oslovila vybrané respondenty pomocí e-mailu. Kvůli epidemiologické situaci (COVID-19) se veškerá konverzace s respondenty odehrávala online formou. Mnou zasláný e-mail obsahoval žádost o provedení rozhovoru, okruhy otázek k rozhovoru a rovněž vysvětlení, čeho se můj výzkum týká. Také jsem v e-mailu zdůraznila, že rozhovor bude anonymní, bude použit pouze pro účely mé bakalářské práce a všechny osobní údaje budou zpracovány v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679 ze dne 27. dubna 2016, o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46ES.

Dále jsem požádala respondenty o podepsání a následné zaslání informovaného souhlasu, bez kterého by rozhovor nemohl proběhnout. V informovaném souhlasu byla zdůrazněna anonymita, ochrana osobních údajů a poučení o možnosti poskytnutí výsledků. Vzor informovaného souhlasu je přiložen v příloze č. 2. Respondenti byli také seznámeni s principem dobrovolnosti a tím, že pokud některý z respondentů nebude chtít nadále pokračovat ve vedeném rozhovoru, má kdykoliv právo ho ukončit. Při rozhovoru jsem informovala respondenty o nahrávání výzkumných dat, které budou později uschovány v mém archivu v zaheslovaném počítači a nebudou použity k jiným účelům než těm, které vyžaduje můj výzkum.

9. Rozbor výsledků výzkumu

V této kapitole mé bakalářské práce jsou analyzovány výsledky šetření, které bylo prováděno s vybranými respondenty pomocí polostrukturovaného rozhovoru. Výzkumná část je rozdělena pomocí stanovených výzkumných otázek, ke kterým jsem poté přiřadila jednotlivé kategorie, které jsem vytvořila v průběhu analyzování dat pomocí metody otevřeného kódování a techniky kategorizace.

Tabulka 5: Identifikační údaje respondentů

Identifikační údaje respondentů					
	R1	R2	R3	R4	R5
Pohlaví	Žena	Žena	Žena	Žena	Žena
Vzdělání vysokoškolské	sociální práce	právní	právní	právní	psychologie
Kurzy	Výcvik od Asociace mediátorů, výcvik rodinné mediace	Výcvik Facilitativní mediace, navazující vzdělávání mediačních praktik	Mediační výcvik od Asociace mediátorů	Mediační výcvik u společnosti CMI	Mediační výcvik od Asociace mediátorů, terapeutický výcvik
Zapsaný/ Nezapsaný mediátor	Zapsaný mediátor	Zapsaný mediátor	Zapsaný mediátor	Nezapsaný mediátor	Nezapsaný mediátor
Specializace v mediaci	Rodinná mediace	Rodinná mediace, obchodní spory	Rodinná mediace	Rodinná mediace, partnerské vztahy	Rodinná mediace
Délka mediační činnosti	15 let	2 roky	3 roky	5 let	8 let

Zdroj: vlastní

Při provádění rozhovoru jsem vždy v úvodu začala s identifikačními údaji respondentů, které jsou uvedené v tabulce 5. Soubor výzkumných vzorků tvořily jen ženy – viz tabulka

5. Domnívám se, že je to dáno tím, že rodinné mediaci se obecně věnují spíše ženy, jelikož když jsem hledala vhodné respondenty pro můj výzkum, narážela jsem především na ženy, muži byli zastoupeni minimálně. Tři respondentky měly složenou zkoušku u Ministerstva spravedlnosti ČR, tedy jsem je mohla řadit mezi zapsané mediátorky. Jedna z respondentek uvedla, že se na zkoušku také připravovala, ale nakonec se rozhodla být nezapsaným mediátorem – viz tabulka 5. Zbylé dotázané měly splněný základní výcvik od Asociace mediátorů, nebo nějaký doplňkový či terapeutický výcvik viz tabulka 5. Všechny respondentky uvedly, že se převážně věnují rodinným vztahům a rodinné mediaci – viz tabulka 5. Pouze jedna z oslovených mediátorek poznamenala, že se nejčastěji věnuje rodinným a obchodním sporům – viz tabulka 5.

Dále jsem také v úvodu zjišťovala motivaci, proč se dotazované rozhodly věnovat právě oboru rodinné mediace a co je k tomu vedlo. Respondentka R1 uvedla, že ji k mediaci přivedla hlavně práce na OSPOD a také studium na vysoké škole se zaměřením na sociální práci. Další dvě respondentky (R2, R3, R4) uvedly, že po zkušenostech z právnické oblasti a justičního systému se rozhodly věnovat mediaci, a to hlavně z důvodů jiného přístupu, který mediace umožňuje. Respondentka R5 uvedla, že se mediaci začala věnovat z vyvstálé potřeby, která v této oblasti nastala v nízkoprahovém zařízení, ve kterém pracuje.

9.1. Vyhodnocení výzkumné otázky č. 1

Výzkumná otázka: Zjistit, jaké je využití a jaký vliv má rodinná mediace na řešení konfliktů v rodině.

Práce s emocemi

Tato kategorie obsahuje odpovědi na otázku, jaké jsou principy a charakteristiky rodinné mediace jako nástroje pro řešení konfliktů v rodinách a rovněž na otázku, zda je těžké si zachovat profesionalitu a nezaujatost v rodinné mediaci při sporech s citlivějším tématem. V průběhu kódování se mi u těchto otázek objevovaly stejné kódy, a proto jsou zahrnuty pod jednu kategorii.

Odpovědi dotazovaných se zde ve všech případech shodly v tom, že to co je pro rodinnou mediaci nejvíce charakteristické jsou hluboké emoce v jednotlivých případech. „(...) *na rozdíl od jiných typů mediace, je rodinná mediace velmi zatížená emocemi a různými nezpracovanými traumaty (...)*“ (R3). S tím souhlasí i respondentky R4 a R2, které říkají:

„Rodinná mediace je ještě specifitější v tom, a tam je zároveň i kámen úrazu, že vám přicházejí lidé, kteří jsou často silně emociálně naladění“ (R4). „(...) v těch rodinných sporech je ale daleko víc emocí, takže mediátor musí umět lépe pracovat s emocemi, protože ty emoce jsou tam častější a intenzivnější, (...)“ (R2). Respondentka R1, dodává: „(...) ti lidé k sobě mají velmi blízko, oproti dalším oblastem mediace (...)“ (R1). Se všemi těmito emocemi se musí umět dobře zacházet a nesmějí se zanedbat. „V rodinné mediaci se nikdy nesmí zanedbat ty emoce, tam často jsou vlastně hlavní složka toho problému, se kterým klienti přicházejí“ (R3). Respondentka R5 říká, že: „(...) podstatná je tam přítomnost té třetí neutrální osoby, kdy ti účastníci, zpravidla jsou nějak emočně namočení v nějakém konfliktu a nedokážou si vytvořit dostatečný odstup. Ten odstup tam zajišťuje právě mediátor, tím, že musí průběžně vyrovnávat pozici stran, získat důvěru obou stran a ukazovat jim nějaké ty možnosti, kudy by to teoreticky šlo“ (R5). V získaných odpovědích se také často objevovalo, že nejen mediátor, ale i všechny další subjekty musejí umět spolu vzájemně spolupracovat. „(...) není to jediná věc, která by dokázala vyřešit řešený spor v rodině, ale tam je potřeba interdisciplinární spolupráce těch subjektů, které jsou na tom případu zúčastněni“ (R2).

Emoční zatížení při rodinných sporech se může objevit i na straně mediátora, pro kterého pak může být značně složité a náročné zachovat si v daném sporu nezaujatost. Respondentka R1 uvádí: „No já si myslím, že prostě mediátor je jenom člověk a že vlastně některá ta témata, pokud i některá z nich sám mediátor zažívá ve svém osobním životě, tak tam je to velmi náročné, jako v jiných pomáhajících profesích“ (R1). Souhlasí i respondentka R4: „No v těch vypjatých chvílích to je těžké. Vy si to nesmíte připustit, nebo samozřejmě nesmíte si to dovolit jako mediátor nebyt nestranná, ale někdy je to opravdu těžké, a ještě u té rodinné mediace“ (R4). Respondentka R2 uvedla: „(...) je to hlavně o profesionalitě, že zkrátka člověk se naučí v rámci výcviku mediátora určité techniky a víte, jak to dělat, abyste se do toho příběhu nestáhla a netvořila si nějaký subjektivní pohled (...)“ (R2). Dvě z oslovených respondentek (R1, R2) uvedly, že využívají možnost supervizí. Respondentka R1 uvedla: „(...), protože máme nějaký profesní kodex, který jsme přijali a ke kterému se hlásíme, tak jako etický, tak vlastně já i všichni členové Asociace mediátorů tu supervizi vyhledáváme a účastníme se jí“ (R1). Respondentka R2 dodala: „Tady ta nezisková organizace konkrétně v našem městě, která se zabývá rodinnou mediací, tak ta ty supervize dělá“ (R2). Respondentka R1 ještě v odpovědi dodává, že mediace nejsou pro mediátory povinné, a tudíž je nemusejí

využívat, pokud nechtějí. „*Není to povinné, (...) ale já to tedy беру jako velkou pomoc*“ (R1).

Oblasti rodinné mediace

Kategorie obsahuje odpovědi na otázky, jaké jsou nejčastěji řešené konflikty v rodinné mediaci a jaké případy jsou vhodné či nevhodné pro tento druh mediace.

Velká část dotazovaných odpověděla na tuto otázku stejně. „*Bohužel, myslím, teda pro mě nebo i v mediaci jako obecně se rodinná mediace využívá nejčastěji právě v těch rodičovských konfliktech o děti, (...)*“ (R1). Respondentka R2 odpověděla podobným způsobem: „*Tak to jsou spory hlavně v péči o dítě, prostě klasický rozvádějící se rodiče, a je to o tom komu bude dítě svěřeno do péče, jak se bude případný z rodičů stýkat s dítětem, pokud ho nebude mít v péči a potažmo pak výživné, ale to není úplně nejčastější*“ (R2). I respondentka R3 souhlasí: „*Ke mně vlastně klienti chodí s takovou tou klasickou zakázkou, potřebujeme se rozvést, vyřešme všechno, co k tomu patří, tak abychom mohli jít před soud. Takže je to v podstatě péče o děti, (...)*“ (R3). Stejná odpověď se opakovala i u respondentky R5: „*Nejčastěji je to právě ta péče o děti. Jak v rámci toho období před rozvodem, (...) tak i v té fázi porozvodové*“ (R5). Dále se v odpovědích také objevovaly spory mezi rodiči a dospívajícími dětmi, mezigenerační záležitosti nebo partnerské problémy. To potvrzují odpovědi respondentek R1 a R4: „*Pak se využívá určitě ve sporech mezi rodiči a dospívajícími dětmi (...)*“ (R1). „*Také jsem řešila konflikty, matka a dcera, nebo konflikty mezi tchýní a zetěm, nebo babička a vnučka (...)*“ (R4). Respondentka R1 ještě dodává, že: „*(...) také se začíná víc využívat v oblasti pěstounské péče*“ (R1). Z výpovědí tedy vyplývá, že rozvodová a porozvodová tematika, společně s péčí o děti jsou v rámci rodinné mediace využívány nejčastěji. Respondentka R3 označuje řešené spory následovně: „*Málokdy se stává, že by ke mně klienti přicházeli s tím, že potřebují vyřešit nějakou jednu konkrétní věc, většinou je to právě širší okruh nějakých situací, které potřebují vyřešit*“ (R3).

Dále se v odpovědích objevila oblast domácího násilí, při jehož řešení by bylo možné rodinnou mediaci využít. „*Já si myslím, že velmi specifická oblast v rodinné mediaci je případ rodičů, kde mezi nimi dochází k nějakému domácímu násilí. Dá se tam ta mediace využít, ale myslím si, že tam se musí využívat velmi citlivě a velmi specificky, a že na to ten mediátor fakt musí mít znalosti, (...)*“ (R1). V tomto případě, jak již bylo zmíněno, je však velmi obtížné konflikty pomocí rodinné mediace řešit a dojít touto cestou k nějaké

dohodě. To potvrzuje i výrok respondentky R4: „(...) *jednak tam, kde jsou hodně silné věci, může tam být třeba domácí násilí, nebo nějaká traumata. Kde třeba už na první pohled, kdy ti lidé přijdou, tak vidíte, že ten jeden se toho druhého bojí. A s tím pak nic neuděláte no, tam dosahovat té dohody je pak těžké*“ (R4). Dalším případem, kdy je mediace velmi náročná je, pokud má klient nějaké psychické problémy. Na tom se shodlo všech pět oslovených respondentů. Respondentky R2 a R3 uvedly: „(...) *když ten klient by měl nějakou psychopatologickou poruchu, to znamená, kdyby jeho schopnost seberozhodování byla nějak narušena nebo snížena tím, že má nějaké psychické onemocnění*“ (R2). „*A potom kdy vlastně mediace z mého pohledu nemá smysl, nebo je i velmi obtížný jí provést je, když má klient nějaký psychický problém, typu poruchy*“ (R3). Příkladem toho, co odpověděla respondentka R3 je výrok respondentky R4: „*Měla jsem tu třeba paní, která měla diagnostikovanou psychickou poruchu, hysterii, takže ta v okamžiku, kdy se začalo něco řešit, tak to vygradovalo tak, že ta mediace už pak neměla význam*“ (R4). Respondentka R5 ale dodává: „(...) *ve výsledku bych neztratcovala žádné případy, je to náročné, řekněme vypadá to jako mrhání časem, ale může to mít dobrý dopad*“ (R5).

Dostupnost mediace

Kategorie obsahuje odpovědi na otázku, zda je mediace finančně dostupná pro všechny.

Odpovědi respondentů se zde úplně neshodovaly a někdy se i výrazně lišily. Respondentka R1 uvedla o finanční dostupnosti mediace toto: „*No já si myslím, že zatím finančně dostupná pro všechny není, že zatím ten systém, tak jak je nastavený a jak je vnímaná mediace v sociální práci, tak tam bych řekla, že je to nedostatečný*“ (R1). Respondentka R3 souhlasí a uvádí: „*Je pravda, že ochota platit za tuto službu není úplně velká*“ (R3). Odpověď respondentky R4 se v tomto názoru odlišuje. „*Já si troufnu říct, že mediaci, kterou nabízím já za šest set korun na hodinu, tak si myslím, že je dostupná, takže za mě ta dostupnost tam je*“ (R4). Respondentka R4 ještě dodává: „*Takže to nevnímám, že by mediace tady u nás byla záležitost pouze nějaké vybrané sociální skupiny lidí*“ (R4).

Mediaci mají možnost lidé využít i jako součástí služeb některých neziskových organizací, jako jsou například nízkoprahová zařízení. To také potvrdila respondentka R2 a respondentka R5, která se věnuje mediaci v takovémto sociálním zařízení. „(...) *v České republice jsou daleko častější neziskové organizace, které tady tu mediaci dělají* (...)“

(R2). „U nás v nízkoprahovém zařízení to mají klienti zdarma. My jsme vlastně příspěvková organizace kraje, takže máme podporu od kraje“ (R5). Obě respondentky R2 a R5 však také spatřují určité nevýhody mediace jako služby, která je prováděna zdarma. Respondentka R2 uvedla: „Já u té rodinné mediace asi nejvíce bojuji s tím, že je to zdarma. Já si totiž nejsem úplně jistá, jestli služba, která je poskytována zdarma má ten efekt, protože lidi si té služby pak neváží“ (R2). „Řekla bych, že je to někdy nevýhoda, že to mají lidé zdarma, protože pokud by museli investovat ty finanční prostředky, tak by měli větší motivaci spolupracovat a nevyplatilo by se jim tady spolupráci předstírat“ (R5). Respondentka R5 také ještě dodává: „Umím si představit, že pokud by člověk dělal mediaci klientů, kteří si jí zaplatí, mají na to prostředky a chtějí je tomu věnovat, tak jejich motivace je jiná, přístup je také jiný a efektivita pak větší“ (R5).

Dlouhodobý dopad na rodinu

Kategorie obsahuje odpovědi na otázku, zda má rodinná mediace dlouhodobější dopad na rodinu a jejich schopnost řešit spory nové.

Na otázku, zda je rodinná mediace přínosem pro rodiny také do budoucna se všech pět respondentů shodlo, že ačkoliv je někdy mediace neúspěšná, přínos pro rodinu má mediace i tak. Dokazují to následující výroky respondentů v prováděném rozhovoru. „Já jsem přesvědčená i ze svých zkušeností, že s těmi klienty, se kterými jsem se setkala, já nevím třeba před čtyřmi nebo před pěti lety a oni absolvovali třeba jenom jedno tříhodinové setkání, tak to stejně mělo nějaký dopad. I když se tam nic neudělalo, i když odešli od té mediace, vůbec nic se tam neupracovalo, žádná dohoda vlastně nevznikla, tak to na ně nechalo nějaký dopad“ (R1). Respondentka R4 uvedla: „(...) já pevně doufám a věřím tomu, že má ta mediace nějaký vliv na tu rodinu i do budoucna, protože někdy se mi ti lidi vracejí, třeba za rok, za dva zavolají a znovu přijdou. Takže určitě si myslím, že to nějaký dopad má, (...)“ (R4). Souhlasí rovněž respondentka R5: „(...) že se třeba vracejí po nějaké době a chtějí vyřešit něco dalšího“ (R5). V odpovědích respondentů se také objevilo, že klienti si odnášejí z mediace určitý zážitek, který pro ně pak může být přínosný do budoucna. Respondentka číslo 5 uvedla: „(...) protože oni si vyzkoušejí tu korektivní zkušenost, že si mysleli, že to nejde (...). Klasicky slyšíte, že s ním se nedá dohodnout a druhá strana říká, s ním se nedá dohodnout, ale oni nakonec zjistí, že se nějak dohodnout jde“ (R5). Respondentka R5 ještě dodává: „Takže si myslím, že i když by to pak třeba nedopadlo, tak minimálně tento zážitek si sebou odnesou“ (R5). „To je ta

zkušenost i toho opakování, že to nezabalím hned, ale zkouším to dál. Klient se může snažit znova, naučit se reagovat na neúspěchy“ (R5). Pohled na problém klienta očima té druhé strany může být velmi přínosný pro nalezení společného řešení. Respondentka R3 uvedla: „(...) častokrát těm lidem vlastně pomůže se zamyslet nad tím problémem trochu z jiné stránky, třeba si jen vyslechnout názor toho druhého, ten jeho postoj (...)“ (R3).

Respondentky však upozornily na dlouhodobé spory, které mohou být zdlouhavé a u kterých přesto, že se strany sporu zúčastnily mediačního procesu, může být vliv do budoucna minimální. *„Něco jiného je, když jsou to ty dlouhodobé spory a ty rodiče se dostanou do mediace až jako úplně v poslední řadě, jo, že už tam probíhají několik let nějaké znalecké posudky, soudní jednání a odvolání, tak pak vliv té mediace je minimální“ (R1). Respondentka R4 také dodává: „Představte si, že se ti lidé nedohodli čtyři, nebo pět let. Koukají na sebe celé ty roky, jako na největší nepřátele, tak ta představa, že přijdou k mediátorovi, on jim vysvětlí, že to s nimi myslí dobře a za tři hodiny se s nimi nějakým způsobem dohodnete, je málo pravděpodobná“ (R4).*

Podle respondentky R1 by se mediace měla využívat i jako prevence, a vidí v ní velký potenciál do budoucna. *„(...) určitě si myslím, že by se mohla využívat a mám s tím zkušenosti, že by se mohla mediace využívat jako prevence řešení těch konfliktů. Takhle se u nás ještě nepoužívá, ale kdyby se využívala, tak by v tom byla velmi efektivní“ (R1).*

9.2. Vyhodnocení výzkumné otázky č. 2

Výzkumná otázka: Zjistit, jaké jsou rozdíly mezi dobrovolnou a soudem nařízenou mediací.

Spolupráce a přístup klientů

Kategorie zahrnuje odpovědi na otázku, kde vnímají dotazovaní největší odlišnosti mezi mediací dobrovolnou a soudem nařízenou, tedy nařízeným prvním setkáním s mediátorem.

Velká část respondentů na tuto otázku odpověděla, že největší rozdíl vidí v přístupu klientů a motivaci k samotné mediaci. Respondentka R1 uvedla: *„Já si uvědomuji, že tam je obrovský rozdíl v přístupu těch klientů, pokud si mě vyhledají, jako mediátorku na volné noze, tak minimálně jeden z těch rodičů, nebo z těch účastníků je motivován a rozumí tomu, nebo aspoň tuší, do čeho jde a má velkou snahu, aby se ta mediace uskutečnila. I ta*

práce samotná, mám pocit, že má takové jiné tempo, než když tam jsou lidi, kteří to mají nařízeno od soudu a vlastně jsou nešťastní, protože nevědí, do čeho jdou a nemají ani velkou snahu se tím zabývat, protože už to chtějí mít za sebou a chtějí, aby ten soud nějak rozhodl“ (R1). Další respondentka R4 dodala: „Já si myslím, že je to velký rozdíl, a i z toho důvodu, já už ani nechci dělat tu nařízenou mediaci“ (R4). Dobrovolná mediace je podle respondentky R3 úspěšnější a příjemnější, dokazuje to i její odpověď: „Rozhodně větší úspěšnost a příjemnější, snadnější práce je pro mě s lidmi, kteří přicházejí dobrovolně. I ta pravděpodobnost dosažení dohody, je vyšší než u těch, kterým nařídí to první setkání soud“ (R3). Důležitým rozdílem je také průběh celé té mediace, který v případě dobrovolné mediace začíná už vyvolaným úsilím ze strany klienta. Respondentka R4 uvedla: „Ti lidé si vás musejí najít, oni vám musí zavolat a musí do toho vložit tu energii. Tím, že do toho tu energii vkládají už vlastně říkají, že chtějí něco změnit“ (R4).

Respondentky se také shodly, že při porovnávání dobrovolné a nařízené mediace je zásadní princip dobrovolnosti. Jedna z respondentek uvedla: „No, když se začalo mluvit o zákonu o mediaci, tak já jsem nebyla úplně pro, aby se vůbec nařizovala mediace, protože mi to prostě přišlo jako mimo ten princip mediace. Ale ve finále jsem ráda, že to takhle je, protože si uvědomuji, že ti lidi, kteří nejsou motivovaní a často ty rodiče nejsou vůbec motivovaní a chudáci nevědí do čeho jdou (...), tak mají šanci vlastně díky tomu, že se setkají s mediátorem (...) možnost pochopit, co jim to může přinést a rozhodnout se“ (R1). K tomuto dodává respondentka R2: „Proto je to také hlavně o edukaci účastníků, aby si uvědomili, že to smysl má“ (R2). V rámci nařízení mediace soudem uvedla respondentka R2: „V případě soudu, tam se zase bije to, že občanský soudní řád mluví o nařízeném prvním setkáním se zapsaným mediátorem a zákon o zvláštním řízení soudním uvádí to, že soud může nařídít účast na mediaci, takže ono se to tak trošku bije v tom našem právním řádu“ (R2). Respondentka R3 také upozornila na některé případy konfliktů, které jsou řešeny pomocí nařízeného prvního setkání s mediátorem, ale jsou už v takové fázi, že neúspěch mediace je předem dán. „(...) někdy se mi stává, že ke mně posílají lidi, se kterými si soud prostě neví rady. Ty lidi jsou vlastně už v takové fázi u toho soudu, že na sebe křičí i v té soudní síni a soudkyně se jich bojí, tak mi je pošle“ (R3). Respondentka R1 dodává: „Myslím si, že někdy i když by tomu legislativně být tak nemělo, tak k tomu klienti tlačeni jsou a pak si myslím, že ta mediace nemá fakt žádný smysl. Je

to opravdu velké negativum, když se ty lidi k tomu nutí, aniž by tomu alespoň trochu porozuměli“ (R1).

V případě, kdy mediaci nařídí OSPOD, se velká část respondentů shodla na tom, že v tomto případě je princip dobrovolnosti také trochu ohrožen. Respondentka R5 uvedla: *„No v rámci toho OSPODU například, kde je to takové dobrovolné nedobrovolné, protože ten OSPOD jim to jakoby přikáže, protože vám například domluví termín v mediálním centru a musíte se dostavit“ (R5).* S výrokem souhlasila rovněž respondentka R2, která dala podobnou odpověď: *„Takže ta dobrovolnost versus nařízenost, nebo povinnost se v tom našem právním řádu trochu bije vlastně v tom, že třeba ten OSPOD jim to vlastně nařídí a ty lidi tam sedí, ale oni tam vlastně sedět nemusí, oni se musí jen dostavit“ (R2).* Respondentka R4 upozorňuje: *„Ale mediace jako taková je principiálně dobrovolná, (...) protože jim to OSPOD nařídil, ale to, jestli tam setrvají, nebo jestli potom vstoupí do toho mediálního jednání jako takového, tak to už je na bázi dobrovolnosti“ (R4).*

„Domnívám se, že ať už ta mediace bude nařízená, nebo nenařízená, tak to do budoucna stejně nebude stačit“ (R3).

Úspěšnost

Kategorie zahrnuje odpovědi na otázku, zda soudy nařizují první setkání se zapsaným mediátorem často, zda se jednotliví respondenti setkávají s nařízenou mediací a jaká je úspěšnost dobrovolné a soudem nařízené mediace. Respondentky často odpovědi na nějakou z těchto otázek shrnuly ve více odpovědích dohromady, proto je kategorie pro všechny tyto otázky.

Úspěšnost v mediaci nařízené a mediaci dobrovolné lze označit za další důležitý rozdíl. Všichni respondenti se shodli na tom, že rodinná mediace je obecně méně úspěšnější než mediace v jiných oblastech, například při řešení obchodních sporů. *„Pokud je to ta rodinná mediace, tak tam je to pravdu problematické. (...) V té rodinné mediaci, tam je to daleko složitější, (...) záleží tam také, jaké je tam právní zastoupení, jak v tom konkrétním městě postupuje OSPOD nebo soud, takže tam ta úspěšnost tak velká není, protože záleží na tom celku“ (R2).*

Co se týče mediace dobrovolné a mediace nařízené, všichni respondenti se také shodli na tom, že velkou roli v úspěšnosti rodinné mediace hraje to, zda se pro mediaci člověk

rozhodně sám či mu to nařídí soud. Respondentka R4 uvedla: „*Určitě to hraje roli, zda se člověk rozhodně sám, nebo rozhodne soud*“ (R4). K tomuto uvedla respondentka R1, že: „*(...) pokud je těm rodičům nařízeno buď soudem, nebo OSPODEM, aby přišli na první setkání s mediátorem, tak bych řekla, že většinou se ta mediace nakonec neuskuteční. Ale pokud je to jenom doporučený OSPODEM, nebo to jenom zmíní soud a doporučí těm dvěma stranám, aby se domluvili s mediátorem, tak pak ta šance je tam větší*“ (R1). Respondentka R4 souhlasí a dodává: „*Myslím si, že když ti lidé přijdou dobrovolně, tak jsou ochotni se domluvit, ale když nepřijdou dobrovolně, (...) už jen to, že je někdo k tomu musí nutit, to pak to není úspěšné*“ (R4). Respondentka R3 poukázala na to, že menší úspěšnost v soudní mediaci je dána též tím, že jen zhruba polovina těch, kterým soud nařídí první setkání s mediátorem pak vstoupí do mediace. Dle respondentky R2: „*(...) v té nařízené mediaci jde o to, minimálně dát těm lidem šanci. Ten mediátor na ně může nějakým způsobem zapůsobit. Nikdy nevíte, třeba v jenom případě z dvaceti se třeba něco stane*“ (R2). Respondentka také dodává: „*Ale tam to síto je vlastně tak velký, že soud mi ročně pošle pět lidí, nebo pět párů, z toho tři mi do té mediace vstoupí a z toho dva se mi třeba dohodnou. Takže ono to pak nepůsobí vůbec jako úspěšné, a i ten soud to tak vnímá*“ (R3). Většina respondentů se také shodla na tom, že soudy podle jejich zkušenosti nenařizují moc často první setkání se zapsaným mediátorem. Také se ale shodli na názoru, že v tomto případě záleží na konkrétním soudci a celém soudním řízení. „*Jsou soudy, které to využívají často, ale také jsou soudy, které to nevyužívají vůbec. V rámci republiky je to velice rozdílné, také je to hodně o nastavení toho soudce, jak přemýšlí o své práci, co si o mediaci myslí, jestli si myslí, že mu to při jeho práci může být užitečné nebo ne, takže je to hodně i o tom individuálním nastavení*“ (R2). Respondentka R1 uvedla, že v průběhu své praxe k nařízené mediaci změnila svůj negativní postoj. „*A vlastně mě i velmi, překvapilo, a proto se mi i pozměnil ten můj názor na tu nařízenou mediaci, protože jsem vlastně viděla, že ty rodiče přišli, sice byli nemotivovaní na začátku, ale když se toho ten mediátor chopí a pomůže jim, tak to může fungovat a můžou se domluvit*“ (R1). Respondentka R5 také vidí velký přínos k větší úspěšnosti nařízené mediace hlavně v přístupu samotného mediátora. „*Myslím si, že je to o tom, jak to ten mediátor umí podat a vysvětlit lidem*“ (R5). Tomuto oponoval názor respondentky číslo tři, která dodala k nařízené mediaci toto: „*Ne opravdu ne, já to ani nedoporučuji, protože soudci jsou zvyklí nějakým způsobem na tu svojí zaběhnutou rozhodovací strategii, a v podstatě vrátit ty kompetence těm lidem se jim moc nechce. Jakmile ty kompetence jednou lidi přenesou na soud, tak už jim je zpravidla nechce vrátit*“ (R3).

Závěrečná otázka: 13. Domníváte se, že je mediace v dnešní době hojně využívána a že jí lidé preferují více než v minulosti?

Tuto otázku jsem položila všem respondentům na konci našeho rozhovoru. Otázka úzce souvisí se všemi pokládanými i výzkumnými otázkami. V průběhu analýzy jsem zjistila, že od této otázky, tedy povědomí o mediaci v širší společnosti, se dále odvíjí velká většina průběhů, jak soudních mediací, tak i mediací dobrovolných. Povědomí o mediaci a využití služby je totiž klíčovým faktorem pro řešení vyvstalých konfliktů právě pomocí této metody.

Povědomí o mediaci

Od jejího zavedení v roce 2012 mediace posun určitě zaznamenala, ale všichni oslovení respondenti se shodli na tom, že o mediaci se nemluví dostatečně, tak by si zasloužila a řada lidí o ní stále nemá žádné povědomí. Respondentka R2 uvedla: „*Myslím si, že využívána je, ale na to, že byla zavedena v roce 2012, tak jsem čekala, že ten vzestup bude větší a větší, a to se neděje*“ (R2). Souhlasí rovněž respondentka R1: „*Já bych řekla, že pořád na to, jak může být využívána, tak využívána není, a je to tím, že o mediaci fakt veřejnost neví*“ (R1). I respondentka R4 upozornila na neznalost mediace ve společnosti: „*Já si stále myslím, že hodně lidí o tom neví*“ (R4). Respondentka R2 uvedla, že: „*(...) je i málo o té mediaci slyšet, protože vlastně většina těch klientů, kteří za mnou přijdou, tak když se jich zeptám, jestli někdy slyšeli o mediaci, nechci říct, že devět z deseti, ono možná deset z deseti vám řeknou, že to slyšeli poprvé, že vůbec nevěděli, kam půjdou a co to bude*“ (R2). Dle respondentky R1 jsou informace mezi orgány, které službu mediace využívají často nedostačující. „*O mediaci teď vědí, sociální pracovníci na OSPODECH, možná někteří soudci, ale myslím si, že ty informace, které mají o mediaci jsou nedostačující a že vůbec nevyužívají mediaci, tak jak by se mělo a nevědí, co od ní čekat*“ (R1). V odpovědích respondentek také zaznělo, že lidé často zaměňují mediaci například s meditací. Respondentka R4 uvedla: „*Myslím si, že jsme v takové společnosti, kde spolu lidé neustále bojují a snaží se toho druhého často ponížit. Potom, když někdo slyší slovo mediace, tak mi například volají lidé, že by se chtěli naučit medítovat, a to se mi stává do dneška*“ (R4). Na větší informovanost o mediaci upozornila i respondentka číslo pět, která dodává: „*Takže bych řekla, že ta větší informovanost by určitě byla na místě*“ (R5). Respondentka R4 také zdůraznila, že by se o mediaci mělo mluvit už ve školách, například ve společenskovědní nauce. „*Já si třeba myslím, že předměty jako jsou základy*

společenských věd na gymnáziích, nebo na středních školách, tak tam by se o takových věcech mělo mluvit a já si vůbec nejsem jistá, že se o tom mluví“ (R4). Všichni respondenti se také shodli na tom, že pokud se klientům podrobně vysvětlí, co je mediace a k čemu se využívá, tak mají následně o službu mnohem větší zájem. „Ale když to pak už těm lidem vysvětlím, tak si myslím, že tak devadesát procent si řekne, že by tuhle službu využili, zni to pro ně přitažlivě, když už mají nějakou tu představu, co jim může přinést“ (R5).

„Ta metoda mediace je rozhodně na vzestupu, ale na velmi opatrným. Myslím, že nás mediátory ještě čeká velikánský kus práce v tom, aby lidé věděli, co od té mediace čekat a nebáli se jí sami vyhledat“ (R3).

9.3. Analýza výsledků výzkumu

Analýzou jednotlivých rozhovorů týkajících se oblasti rodinné mediace, jejího využití a vlivu na rodinu do budoucna, a také tématu mediace dobrovolné a soudní, jsem dospěla k následujícím závěrům.

Prvním dílčím cílem mého výzkumného šetření bylo zjistit, jaké využití a jaký vliv má rodinná mediace na řešení konfliktů v rodině. Oslovení respondenti uvedli, že rodinná mediace je na rozdíl od jiných oblastí mediace velmi specifická. Respondenti se shodli na tom, že u případů rodinné mediace bývají často přítomny hluboké emoce a klienti jsou v mnoha případech nějakým způsobem emočně zatíženi nebo traumatizováni. Dalším zjištěním, které z odpovědí respondentů vyplynulo bylo to, že mají v této oblasti mediace velmi blízké vztahy a kvůli tomu může práce s klienty být často velmi náročná. Co se týká způsobu využití rodinné mediace, tak dotazované uvedly, že tento způsob mediace je nejčastěji používán při řešení sporů o děti nebo u rodičovských konfliktů. Dále respondenti uváděli, že se rodinná mediace využívá při řešení konfliktů mezi rodiči a dospívajícími dětmi, v mezigeneračních záležitostech, v partnerských problémech a nově v oblasti pěstounské péče. Z odpovědí vyplynulo, že rodinná mediace má specifická témata, která se pomocí mediace dají řešit, jako například oblast domácího násilí, nebo klienti s nějakými psychickými poruchami. V tomto případě dotázání uvedli, že práce s takovými klienty vyžaduje dosažení určitého stupně znalostí a rovněž velké úsilí ze strany mediátora. Zabývala jsem se i finanční stránkou mediace. Někteří z respondentů uvedli, že z finančního hlediska není dostupnost mediace dostatečná, ale naštěstí je součástí některých neziskových organizací, kde ji klienti mohou využít zdarma,

jako jednu ze služeb těchto organizací. Z odpovědí respondentů také vyplynulo, že ve velkém množství případů měla rodinná mediace pozitivní vliv na další vývoj situace v rodině, a to přesto, že se samotný mediační proces neuskutečnil. Dle respondentů si i tak klienti mohou odnést mnoho cenných rad a lépe pak zvládat složité situace v budoucnu, anebo tím, že si vyslechnou názor nestranné osoby, mohou výrazně změnit svůj pohled na věc.

Mým druhým dílčím cílem bylo zjistit, jaké jsou rozdíly mezi dobrovolnou a soudem nařízenou mediací. Dle výpovědí oslovených respondentů je největší rozdíl v přístupu klientů k mediaci. Všichni respondenti se shodli na tom, že pokud klient sám vyhledá mediátora a sám vloží energii do toho, aby se mediační proces uskutečnil, má naprosto jinou motivaci a snahu než lidé, kteří mají setkání s mediátorem nařízené od soudu nebo OSPOD. Velkou roli v tomto případě hraje dle respondentů fakt, že většina klientů, kteří jsou posláni od soudu nebo z OSPOD mnohdy přesně nevědí, co mediace vlastně je a mají strach z toho, co je čeká. Z odpovědí rovněž vyplynulo, že ačkoliv mediace je vždy dobrovolná, někteří respondenti uváděli, že nařízená mediace, tedy nařízené první setkání s mediátorem, může být v rozporu s principem dobrovolnosti. Dalším rozdílem mezi dobrovolnou a nařízenou mediací je podle respondentů jejich úspěšnost. Zatímco při dobrovolné mediaci je úspěšnost téměř sto procentní, v soudní mediaci je úspěšnost daleko menší. V tomto případě dotazovaní uváděli, že klíčové pro úspěšnost mediace je to, jak umí mediátor zaujmout klienty na první nařízené schůzce.

Během kódování rozhovorů jsem vytvořila 7 kategorií. Zde jsou uvedeny hlavní kategorie:

Práce s emocemi:

- účastníci sporu k sobě mají velmi blízko
- emoční zatížení
- hluboké pocity
- vzájemná spolupráce subjektů
- zvládání emočních situací jako mediátor

Oblasti rodinné mediace:

- rodičovské konflikty
- rozvod

- péče o děti
- mezigenerační spory
- specifické spory pro rodinnou mediaci

Dostupnost mediace:

- finanční nedostatečnost
- součást služeb neziskových organizací
- nevýhody mediace jako služby poskytované zdarma

Dlouhodobý dopad na rodinu:

- nové zkušenosti
- vracející se klienti
- vyslechnutí si názoru druhého
- změna postoje
- mediace jako prevence

Spolupráce a přístup klientů:

- motivace klientů
- povědomí o mediaci
- princip dobrovolnosti
- snaha o změnu
- vynaložené úsilí

Úspěšnost:

- menší úspěšnost rodinné mediace
- vlastní, dobrovolné rozhodnutí
- rozhodnutí soudu nebo jiného orgánu
- přístup mediátora

Povědomí o mediaci:

- neznalost a strach
- klienti nevědí, co je čeká
- informovanost širší veřejnosti

10. Diskuse

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak vnímají sociální pracovníci a mediátoři možnost rodin využívat soudní mediaci pro řešení konfliktu. K dosažení tohoto cíle jsem si zvolila dvě výzkumné otázky, na které jsem pak hledala odpovědi pomocí polostrukturovaných rozhovorů. Rozhovory mi byly poskytnuty sociálními pracovníky a mediátory, kteří se rodinné mediaci věnují. Analýza získaných dat byla prováděna pomocí metody otevřeného kódování formou tužka-papír. Rozhovory byly zakódovány a následně byly kódy pomocí techniky kategorizace rozčleněny do 7 kategorií.

Má první stanovená výzkumná otázka zněla: „*Jaké využití a jaký vliv má rodinná mediace na řešení konfliktů v rodině?*“ Z odpovědí vyplynulo, že rodinná mediace je velmi specifická oblast mediace, ve které se nachází velká řada emočních případů a emoce jsou tak v této oblasti zásadním faktorem. Toto potvrzuje i Potočková (2013), která uvádí, že emoce jsou vždy součástí rodinné mediace. A dodává, že pokud se ve sporu objevují silné emoce, může to klienty odklonit od podstaty jednání, způsobit ztrátu motivace nebo schopnosti hledat nové řešení. Respondenti rovněž odpověděli, že pro rodinnou mediaci je charakteristické, že lidé k sobě mají velmi blízko. Podle Holé et al. (2014) je zvláštností rodinných sporů to, že se zde především jedná o citové vazby mezi nejbližšími osobami a spory se pak dotýkají emoční sféry účastníků. Mešková (2016) uvádí, že rodinný mediátor musí být na tuto velmi širokou škálu emočních témat dobře připraven a věnovat jim náležitou pozornost. Důležité je dle odpovědí respondentů zachovat si v takovýchto emočních sporech profesionalitu a neutralitu. Autorka Potočková (2013) dodává, že pokud mediátor není schopen jednat nestranně, nesmí podle etického kodexu roli mediátora vykonávat. Podle autorky Šiškové (2012) je u mediátorů potřebná také dovednost systematického chápání, které je zásadní pro řešení konfliktů v rodinách a jiných sférách.

Rodinnou mediaci je možné využít pro různé aspekty rodinných konfliktů. Dle odpovědí respondentů se využívá především při péči o děti, rodičovských konfliktech, partnerských problémech a rovněž při sporech mezi rodiči a dospívajícími dětmi. To potvrzuje i autorka Holá et al. (2014), která dodává, že rodinná mediace se týká partnerských vztahů, které jsou decimovány rozvodem, a souvisejících otázek, jako je výchova dětí a rodinné finance. Dále se rodinná mediace podle Holé et al. (2014) zabývá

rodinnými konflikty a změnami v rodině, například spory mezi rodiči a dospívající dětmi nebo vícegeneračními rodinnými konflikty. Mešková (2016) uvádí, že pro rodinnou mediaci jsou typické rozvodové spory, mezigenerační problémy, nedorozumění v rodinném soužití a řešení předmanželských smluv. Respondenti také poukázali na jednu konkrétní oblast pro využití rodinné mediace, a to v případě, je-li ve sporu přítomno násilí. Tato oblast není podle respondentů tak běžná, ale i zde se nabízí prostor rodinnou mediaci využít. Autorka Holá et al. (2014, s. 117) zde uvádí: *mediace v těchto případech není vyloučena, jsou však na její průběh kladeny určité nároky*. S tímto se také shodují odpovědi respondentů, kteří poukázali na důležitost znalostí a velké odbornosti, pokud se jedná o takovýto případ. Autorka Holá et al. (2014) ve své knize upozorňuje na to, že rodinnou mediaci však nelze použít při řešení jakéhokoliv rodinného konfliktu a mediátor musí dobře určit, který případ je vhodný a který ne. Respondenti v odpovědích uvedli, že problematický případ v rámci rodinné mediace představuje klient, u kterého se vyskytuje nějaká psychická porucha. Zde se všichni respondenti shodli, že práce s takovým typem klienta je v mnoha případech velmi neúčinná a často jsou nuceni mediaci ukončit z jejich strany.

Co se týče finanční stránky mediace, většina respondentů se shodla na tom, že mediace není úplně finančně dostupná pro všechny. V současné době mají podle autora Brzobohatého (2015) klienti možnost využít mediaci ve třech podobách. První podobou je mediace soukromá, kdy jednotliví mediátoři pracují jako OSVČ a sami si stanovují své hodinové sazby (Brzobohatý, 2015). Dále mohou mediaci klienti využít v rámci neziskových organizací nebo podle Zákona o mediaci (Brzobohatý, 2015). Žítek (2013) in Veteška (2015) uvádí, že finanční stránka mediace se odvíjí od hodinových sazeb mediátorů. Dodává také, že pokud se jedná o iniciativu soudu, tedy o nařízené první setkání s mediátorem, částka za hodinu zde dosahuje čtyř set korun (Žítek, 2013 in Veteška, 2015). Z odpovědí respondentů ale také vyplynulo, že rodinná mediace je součástí některých neziskových organizací, které ji provádí jako bezplatnou službu. Toto potvrzuje i autor Brzobohatý (2015) který uvádí, že od roku 2005 se mediace stala součástí služeb nestátních neziskových organizací. Brzobohatý (2015) potvrzuje, že tyto NNO poskytují celou řadu služeb, které mohou rodiny s dětmi bezplatně využít, a také dodává, že část profesionálů, kteří pracují v NNO, se zaměřuje přímo na rodinnou mediaci. Jako nevýhodu bezplatné mediace spatřuje Brzobohatý (2015) v závislosti NNO na dotacích a příspěvcích, takže není vždy jisté, zda bude služba pokračovat. Respondenti

rovněž uvedli, že ačkoliv mají klienti možnost využít mediaci jako bezplatnou službu, nelze říct, že by to bylo v každém případě výhodou. Je zajímavé, že z odpovědí respondentů vyplynulo, že pokud je tato služba poskytována zdarma, klienti si jí mnohdy tolik neváží a jejich motivace spolupracovat není tak velká, jako kdyby museli zaplatit nějakou finanční částku.

Z analýzy odpovědí oslovených respondentů vyplývá, že mediace má vliv na rodinu též do budoucna. Všichni respondenti se shodli na tom, že ačkoliv se mediace jako samotný proces neuskuteční, klienti si i tak mohou odnést nějakou informaci nebo mohou nahlédnout na problém z jiného úhlu, a to může být přínosem do budoucna. Potočková (2013) ve své knize zmiňuje studii amerických mediačních center, podle jejichž analýzy přibližně 75 % klientů, kteří ačkoliv nedosáhli mediační dohody, vnímali mediaci jako velmi přínosnou do budoucna. Plamínek (2013) ve své knize uvádí, že klienti jsou často nuceni zohlednit jak své vlastní zájmy, tak zájmy druhé strany, což může v některých případech přinést pro obě strany netradiční řešení. Dále také autor dodává, že tato řešení mohou přispět k významnému zlepšení vztahů mezi klienty, ačkoliv to oni sami původně nevnímali jako prioritní požadavek (Plamínek, 2013). Autorky Šišková a Stöhrová (2013) uvádějí, že mediace se snaží učit klienty k přijetí změny svého postoje a chování, přičemž je motivuje najít nové přístupy ke starým problémům. Respondenti také odpověděli, že pokud si klienti odnesou z mediační schůzky nějaký zážitek, který je pro ně přínosný, časem se k nim vracejí s nějakým dalším problémem a chtějí ho řešit právě pomocí mediace. Autorka Potočková (2013) uvádí důvod, který činí mediaci velmi přínosnou pro rodiny, a to skutečnost, že mediace se snaží najít řešení, nikoliv viníka problému. Autorka Rogalewiczová (2019) rovněž potvrzuje odpovědi respondentů a uvádí, že rodinná mediace se snaží zmírnit napjatou situaci v rodině a podpořit vztahy mezi jednotlivými členy rodiny do budoucna. Plamínek (2013) dodává, že mediace do sporu vnáší aspekty a naděje, které jiné přístupy přinést nemohou.

Má druhá stanovená výzkumná otázka zněla: „*Jaké jsou rozdíly mezi dobrovolnou a soudem nařízenou mediací?*“ Zde bych v úvodu chtěla poukázat na terminologii, která se vyskytuje jak v mém výzkumu, tak v následující diskusi. Právní hledisko rozděluje mediaci na dobrovolnou a mediaci soudní (Potočková, 2013). Ve své práci, která zahrnuje i tuto otázku, jsem se zabývala jak dobrovolnou, tak soudní mediací. Soudní mediaci podle Potočkové (2013) může soud nařídit nebo navrhnout. V případě nařízené mediace by mělo být nařízeno první setkání s mediátorem, jelikož mediaci jako takovou nařídit

nelze. Tím bych chtěla jen poukázat na použitou terminologii, jelikož respondenti i někteří autoři používají termín "nařízená mediace", ale ve skutečnosti mají na mysli nařízené první setkání s mediátorem.

Většina respondentů se shodla na tom, že rozdíl mezi soudní mediací a dobrovolnou mediací spočívá zejména v přístupu a motivaci samotných klientů. Plamínek (2013) dodává, že pokud existuje u klientů spontánní motivace vyřešit spor pomocí metody mediace, odpadají pak takové potíže jako je například nezáměr a nevědomí. Respondenti také uvedli, že pokud klient musí vynaložit určité úsilí a vyhledat si mediátora, jeho motivace je pak daleko větší, než když je mu mediace nařízena nebo doporučena. Svatoš (2020) k tomuto dodává, že soudce v České republice má možnost mediaci nezávazně doporučit, případně stranám nařídit první setkání se zapsaným mediátorem. Svatoš (2020) také ve své knize hovoří o výhodách, které s sebou přináší dobrovolná účast klientů a jejich vůle a chuť hledat vhodné řešení jejich problému. Dále autor uvádí, že pokud některá ze stran konfliktu bude vnímat mediaci jako povinnost, je pak zřejmé, že její motivace participovat na hledání společného řešení bude minimální (Svatoš, 2020). V odpovědích respondentů bylo několikrát zmíněno, že soudem nařízená mediace může být podle některých respondentů v určitém rozporu s principem dobrovolnosti. Podle Hohmanna (2013) in Rogalewiczová (2019, s. 249) *princip dobrovolnosti vychází hlavně z toho, že nemá smysl snažit se zprostředkovat komunikaci mezi lidmi, kteří o to nemají zájem a že není možné nutit klienty ke společnému řešení*. Potočková (2013) uvádí, že i přesto, že v některých případech může být vstup do mediace pro nějaké klienty nedobrovolný, nebo ho mohou jako nedobrovolný prožívat, rozhodnutí, zda klient vstoupí do mediačního procesu, je vždy ponecháno na jeho dobrovolném rozhodnutí. Respondenti k této tematice uváděli, že pokud je mediace pouze doporučena, respektive zcela dobrovolná, je práce s klienty vždy příjemnější a úspěšnější, než když mají klienti pocit, že jsou pod tlakem. Potočková (2013, s. 56) uvádí interpretace analýz z *mediačních programů, ze kterých vyplynulo, že pouze necelých 30 % občanů, přichází do mediace z vlastní iniciativy* a zbylé případy byly doporučeny například soudci, nebo právními zástupci. Svatoš (2020) zde také uvádí, že nařízení mediace může být právě vodítkem k realizaci samotné mediace, která by jinak z důvodu nedostatečného povědomí klientů o mediaci nebo velkého emočního napětí mezi stranami nenastala. Svatoš (2020) také dodává, že pokud by soud mediaci nenařídil, některé případy by mohly skončit na dlouhé měsíce či dokonce roky před soudem. Jak jsem již uvedla i pouhé doporučení ze strany

soudu, nebo OSPOD může klienty přimět k mediaci, a z výpovědí respondentů vyplynulo, že v tomto případě projevují klienti větší motivaci a snahu než při nařízeném prvním setkání s mediátorem prostřednictvím soudu. Potočková (2013) uvádí, že doporučení mediace autoritou může strany konfliktu následně motivovat, aby se pokusily spor vyřešit touto alternativní cestou.

Dle mého názoru je práce rodinného mediátora velmi psychicky náročná, jelikož se většinou jedná o silně emoční spory zejména, když se jedná o rozvádějící se rodiče a následnou péči o děti. Mediátoři musí umět velmi dobře vyhodnotit veškerá fakta, zacházet dobře se všemi okolnostmi a pomoci pak účastníkům dojít k přijatelnému a rozumnému řešení. Mediátor musí také umět vyhodnotit, které případy jsou vhodné a které by naopak nevhodným použitím mediace mohly klientovi uškodit. Na základě prováděného výzkumu, kdy jsem měla možnost dozvědět se více informací od mediátorů a sociálních pracovníků, jsem dospěla k názoru, že rodinná mediace je velmi užitečná a v mnoha případech může mít velký vliv na budoucnost rodin. Také si myslím, že ačkoliv je vždy lepší, když je mediace zvolena oběma stranami dobrovolně, tak soudní mediace je podle mého názoru a názoru oslovených respondentů, rovněž velice přínosná. Záleží na edukaci všech subjektů v rámci mediace a jejich společném postupu.

Osvěta v rámci společnosti na téma mediace, ať už soudní, či dobrovolné, je jistě namístě, jelikož získané povědomí o mediaci by mohlo do řešení sporů, které se dosud řešily výhradně soudní cestou, vnést jiný způsob řešení a pomoci tak řadě lidí. Pokud by totiž lidé měli jasnější představu o tom, čeho se mediace týká a jak probíhá, je pravděpodobné, že by měli mnohem větší motivaci s mediátorem spolupracovat.

11. Závěr

Cílem mé bakalářské práce bylo zjistit, jak vnímají sociální pracovníci a mediátoři možnost rodin využívat soudní mediaci pro řešení konfliktu. Pro naplnění tohoto cíle jsem si zvolila tyto dvě výzkumné otázky: „*Jaké využití a jaký vliv má rodinná mediace na řešení konfliktů v rodině?*“ „*Jaké jsou rozdíly mezi dobrovolnou a soudem nařízenou mediací?*“

V teoretické části mé práce jsem nejdříve definovala pojem rodina, dále jsem se zaměřila na konflikt jako předmět mediace, popsala jeho anatomii a možné způsoby a metody řešení konfliktů. Dále jsem popsala rozdíl mezi dobrovolnou a soudní mediací a v neposlední řadě jsem se věnovala tématu samotné mediace. Zaměřila jsem se na její charakteristiku, její principy a také jsem definovala jednu z oblastí mediace, a to rodinnou mediaci. Celá teoretická část byla rozdělena do 6 kapitol s jednotlivými podkapitolami.

Má výzkumná část byla prováděna kvalitativní metodou pomocí polostrukturovaného rozhovoru. V rámci výzkumného šetření bylo provedeno 5 rozhovorů s jednotlivými mediátory a sociální pracovníky, kteří se věnují oblasti rodinné mediace v rámci celé České republiky. Rozhovory byly prováděny online formou a byly nahrávány na mobilní telefon. Všechny rozhovory byly následně přepsány a analyzovány. Pro analýzu rozhovorů jsem zvolila techniku otevřeného kódování a následně jsem pomocí kategorizace vytvořila příslušné kategorie. Jednotlivé kategorie jsou uvedené v praktické části společně s příklady jednotlivých kódů.

Výsledky výzkumu ukázaly, že sociální pracovníci a mediátoři, kteří se věnují rodinné mediaci, tuto metodu pro řešení konfliktů vnímají, ve srovnání s jinými oblastmi mediace, jako mnohem náročnější, a to hlavně z psychické stránky. Z odpovědí vyplynulo, že většina případů řešených jak mediací soudní, tak dobrovolnou jsou velmi ovlivněny rodinnými vztahy a emocemi přítomnými mezi jednotlivými účastníky mediace. Emoce se proto mohou někdy stát velkou překážkou pro dosažení mediační dohody. Z výzkumu také vyplynulo, že nejčastěji řešenými konflikty při rodinné mediaci jsou především spory o děti a rodičovské konflikty. Jako další využití rodinné mediace uváděli respondenti spory mezi rodiči s dospívajícími dětmi, mezigenerační záležitosti a partnerské vztahy. Možné využití nacházeli respondenti rovněž v konfliktech, ve kterých je přítomno násilí, ale pouze za podmínky, že mediátor dosáhl v této oblasti určitého stupně znalostí a má snahu takový spor vést pod svým vedením. Další věcí, která se v rámci výzkumného

šetření objevila byla nedostačující finanční dostupnost mediace. Podle respondentů jsou některé hodinové sazby, které si mediátoři stanovují, poměrně vysoké, a proto ochota lidí platit za tuto službu není příliš velká. Rodinná mediace je naštěstí také součástí některých neziskových organizací, které jí poskytují jako bezplatnou službu. Z výzkumu vyplynulo, že rodinná mediace má v mnoha případech nejenom pozitivní vliv na vyřešení aktuálních rodinných konfliktů, ale též na další budoucí vývoj situace v rodině. Klienti si mohou ze setkání s mediátorem, ať už je to soudem nařízené první setkání, nebo dobrovolná mediace z vlastní vůle stran, odnést mnoho cenných rad a mohou díky mediátorovi změnit svůj pohled na věc. Ve výzkumném šetření jsem také pomocí odpovědí respondentů došla k závěru, že největší rozdíl mezi soudem nařízenou mediací a mediací dobrovolnou, tedy z vlastní vůle stran, je hlavně v přístupu klientů k mediaci a její úspěšnost. Respondenti uvádějí, že mnozí z klientů, kteří mají mediaci nařízenou od soudu nebo OSPOD nevědí, co je čeká a co vlastně mediace obnáší. To se pak odráží i v rozdílu úspěšnosti obou typů mediace. Zatímco při dobrovolné mediaci je klientova snaha a motivace výrazně větší a úspěšnost pak bývá vysoká, u mediace soudní je snaha účastníků mediace výrazně menší, často nemají žádnou motivaci, proto i její úspěšnost bývá ve srovnání s dobrovolnou mediací výrazně nižší.

Výsledky šetření ukázaly, že ačkoliv od roku 2012, tedy od přijetí Zákona o mediaci, se zájem a povědomí o mediaci zvýšil, není dle respondentů mediaci věnována taková pozornost, jakou by si právem zasloužila. Hlavním důvodem je neinformovanost širší veřejnosti o této alternativní metodě, kterou lze k řešení sporů v rodině využít. Je tedy možné si položit otázku, zda právě lepší informovanost a edukace ve společnosti není klíčem k větší úspěšnosti v soudem nařízené mediaci a odbourání strachu, který z mediace lidé mají.

Během mého výzkumu bylo získáno velké množství informací ohledně rodinné mediace. Bakalářská práce může tedy sloužit například jako studijní materiál v oblasti sociální práce s rodinou nebo jako zdroj informací o rodinné mediaci. Výsledky mohou být rovněž publikovány například v odborném článku zabývající se rodinnou mediací. Dále mohou být získané závěry východiskem detailnějšího rozboru pro další výzkumné šetření.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje

1. BRZOBOHATÝ, R., 2015. Role mediace a mediátora v rodinném konfliktu. In: MATOUŠEK, O. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. Praha: Portál. 109–134 s. ISBN 978-80-262-0968-3.
2. FRANTIŠKOVÁ, P., 2014. *Využití mimosoudních forem řešení sporů (ADR) a využití zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci při řešení obchodněprávních sporů*. Diplomová práce. Brno. Masarykova univerzita. Právnická fakulta.
3. GIDDENS, A., SUTTON, P.W., 2013, *Sociologie*. Praha: Argo, 1049 s. ISBN 978-80-257-0807-1
4. HENDL, J., 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
5. HOLÁ, L., 2011. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada, 272 s. ISBN 978-80-247-3134-6.
6. HOLÁ, L., et al. 2013. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 509 s. ISBN 978-80-247-4109-3.
7. HOLÁ, L., WESTPHALOVÁ, L., KOVÁČOVÁ, A., SPÁČIL, O., 2014. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 256 s. ISBN 978-80-7502-015-4.
8. HOLÁ, L., HRNČIŘÍKOVÁ, M., 2017. *Mimosoudní metody řešení sporů: vysokoškolská učebnice*. Praha: Leges, Student (Leges). 166 s. ISBN 978-80-7502-246-2.
9. CHOLENSKÝ, R., 2013. *Praktický průvodce mediací: podle nové právní úpravy*. Praha: Linde Praha, 300 s. ISBN 978-80-7201-901-4.
10. CHRÁSKA, M., 2016. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Praha: Grada. Pedagogika. 254 s. ISBN 978-80-247-5326-3.
11. JANOTOVÁ, M., 2014. *Mediace*. Praha: Ústav práva a právní vědy, Právo a management. 152 s. ISBN 978-80-87974-07-0.

12. KRAUS, B., 2015. *Životní styl současné české rodiny*. Hradec Králové: Gaudeamus. 246 s. ISBN 978-80-7435-544-8.
13. KŘIVOHLAVÝ, J., 2013. Mezilidské vztahy a jejich proměny v mediaci. In: HOLÁ, L., a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. Praha: Grada, 17-25 s. ISBN 978-80-247-4109-3.
14. LACA, S., 2013. *Výchova – rodina – hodnoty*. Brno: Institut mezioborových studií, 223 s. ISBN 978-80-87182-32-1.
15. MACGREGOR PELIKÁNOVÁ, R., 2012. *Introduction to law for business*. Ostrava: Key Publishing, 145 s. ISBN 978-80-7418-137-5.
16. MATOUŠEK, O., HŮLOVÁ, K., 2013. Práce s rodinami. In: MATOUŠEK, O., a kol. 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 201-220 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
17. MEŠKOVÁ, E., 2016. Specifika rodinné mediace. In: ŠIŠKOVÁ, T. (eds). *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, s. 15-26 ISBN 978-80-262-1157-0.
18. MIOVSKÝ, M., 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. s. 332 ISBN 80-247-1362-4.
19. PEŠLOVÁ, R., 2012. *Právní průvodce pečujících 2012*. Brno: Moravskoslezský kruh. Pečuj doma. 110 s. ISBN 978-80-260-1924-4.
20. PLAMÍNEK, J., 2012. *Konflikty a vyjednávání: umění vyhrávat, aniž by někdo prohrál*. 3., upr. a dopl. vyd. Praha: Grada, Poradce pro praxi. 134 s. ISBN 978-80-247-4485-8.
21. PLAMÍNEK, J., 2013. *Mediace: nejúčinnější lék na konflikty*. Praha: Grada, 168 s. ISBN 978-80-247-5031-6.
22. POTOČKOVÁ, D., 2013. *Nejlepší je domluvit se, aneb, Průvodce mediačním procesem*. Praha: Alfom, 197 s. ISBN 978-80-87785-00-3.
23. PROROK, V., LISA, A., 2011. *Teorie a praxe řešení politických konfliktů*. Praha: Grada, 155 s. ISBN 978-80-247-3027-1.

24. PRŮCHA, J., 2014. *Andragogický výzkum*. Praha: Grada. Pedagogika. 150 s. ISBN 978-80-247-5232-7.
25. REICHEL, J., 2009. *Kapitoly metodologie sociálních výzkumů*. Praha: Grada. Sociologie. 184 s. ISBN 978-80-247-3006-6.
26. ROGALEWICZOVÁ, R., 2019. *Dítě v rodičovském konfliktu: jak zůstat dobrým rodičem i po rozchodu*. Praha: Leges, 288 s. ISBN 978-80-7502-342-1.
27. SVATOŠ, M., 2020. *Tajemství mediace, aneb, Řešení sporů od A do Z*. Praha: Art Francesco, 255 s. ISBN 978-80-86819-17-4.
28. ŠÍŠKOVÁ, T., STÖHROVÁ, H., 2013. Mediace. In: MATOUŠEK, O., a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 151-166 s. ISBN 978-80-262-0213-4.
29. ŠÍŠKOVÁ, T., 2012. *Facilitativní mediace: řešení konfliktu prostřednictvím mediátora*. Praha: Portál, 207 s. ISBN 978-80-262-0091-8.
30. ŠÍŠKOVÁ, T., 2016. ed. *Průvodce rodinnou mediací*. Praha: Portál, 251 s. ISBN 978-80-262-1157-0.
31. ŠVARŤÍČEK, R., ŠEĐOVÁ, K., 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
32. VETEŠKA, J., 2015. *Mediace a probace v kontextu sociální andragogiky*. Praha: Wolters Kluwer, 251 s. ISBN 978-80-7478-898-7.

Elektronické zdroje

1. Asociace mediátorů České republiky, 2011. [online]. [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: <https://www.amcr.cz/>
2. BRZOBOHATÝ, R., 2011. Mediace ve fondu ohrožených dětí: možnosti evaluativní rodinné mediace. In: MICHANČOVÁ, S., PAVLOVÁ, L. Rodina, konflikt a možnosti mediace, Křtiny: Evropský smírčí institut, 116-124 s. ISBN 978-80-260-1466-9. Dostupné z: <https://www.foliageographica.sk/public/media/1628/Rodina,%20konflikt%20a%20mo%20C5%20nosti%20mediace%20-%20zborn%20C3%20ADk.pdf#page=116>

3. DOLEŽALOVÁ, M; VAN LEYNSEELE, P., 2012. *Mediace pro advokáty (e-manuál)*. [online]. [cit. 2021-03-21]. 14 s. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/pro-advokaty/mediace/e-manual_cz.pdf
4. FIELD, R., CROWE, J., 2017. Playing the Language Game of Family Mediation: Implications for Mediator Ethics. *Law in Context* [online]. 35(1), 84-100 [cit. 2021-07-19]. ISSN 08115796.
5. HÁJKOVÁ, Š., 2019. Obrana prvního setkání. *Právní rádce* [online]. 27(9), s. 15 [cit. 2021-07-04]. ISSN 1210-4817. Dostupné z: <https://pravnicaradce.ihned.cz/c1-66634610-obrana-prvniho-setkani>
6. *Mediation*, 2021. [online]. American Bar Association [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: https://www.americanbar.org/groups/dispute_resolution/resources/DisputeResolutionProcesses/mediation/
7. *Mediace a soudní řízení: mohou probíhat souběžně?*, 2020. [online]. Institut pro mediaci a pracovní vztahy [cit. 2021-04-05]. Dostupné z: <https://www.institutpromediaci.cz/mediace-a-soudni-rizeni-mohou-probihat-soubezne/>
8. PARKINSON, L., 2019. Wider Perspectives in Family Mediation: An Ecosystemic Approach. *Australian and New Zealand Journal of Family Therapy* [online]. 40(1), 62–73 [cit. 2021-05-29]. DOI: 10.1002/anzf.1345. ISSN 14678438.
9. ROSSI, F.S., HOLTZWORTH-MUNROE, A., APPLGATE, A.G., BECK, C.J., 2019. Subtypes of Violent Separating or Divorcing Couples Seeking Family Mediation and Their Association With Personality and Criminality Characteristics. *Psychology of Violence* [online]. [cit. 2021-05-28]. DOI: 10.1037/vio0000271. ISSN 2152081X.
10. RŮŽIČKA, M., KOLLNEROVÁ, M., 2011. *Mediace a rodinná mediace*. [online]. Olomouc: Michal Růžička [cit. 2021-03-21]. 58 s. ISBN 978-80-260-1470-6 Dostupné z: <http://ksp.upol.cz/cz/clenove/profil/ruzicka/ucebnice.pdf>
11. ŠKUTOVÁ, M., 2014. O mediaci [online]. s. 4 [cit. 2021-07-04]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/o_mediaci.pdf

12. ŠLOSÁR, D., LICHNER, V., 2018. Mediácia v systéme sociálnej práce [online]. Košice: Katedra sociálnej práce, Filozofická fakulta, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, [cit. 2021-03-19]. 131 s. ISBN 978-80-8152-609-1. Dostupné z: <https://unibook.upjs.sk/img/cms/2018/ff/ucebnica-mediacia-web.pdf>
13. TETUNIC, F., FIRESTONE, G., 2020. Confidentiality and Privilege for Family and Child Protection Mediation: A Roadmap for Navigating the Innovation, Inconsistency and Confusion. *Family Court Review* [online]. 58(1), 46-67 [cit. 2021-07-19]. DOI: 10.1111/fcre.12455. ISSN 15312445.
14. WHATLING, Tony, 2012. *Medication Skills and Strategies: A Practical Guid* [online]. London: Jessica Kingsley Publishers [cit. 2021-6-20]. 171 s. ISBN 978 0 85700 627. Dostupné z: https://books.google.de/books?id=em8SBQAAQBAJ&pg=PA22&hl=cs&source=gs_bs_toc_r&cad=3#v=onepage&q&f=false

Legislativa

1. Zákon č. 89/2012 Sb., Zákon občanský zákoník, 2012. [online]. [cit. 2021-04-03]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 33, s. 1026-1367 ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=89/2012&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
2. Zákon č. 257/2000 Sb., Zákon o Probační a mediální službě a o změně zákona č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 65/1965 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí (zákon o Probační a mediální službě), 2000. [online]. [cit. 2021-03-17]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 74, s. 3616-3621 ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=257/2000&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

3. Zákon č. 202/2012 Sb., Zákon o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), 2012. [online]. [cit. 2021-04-03]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 70, s. 2850-2864 ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=202/2012%20&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
4. Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád, 1963. [online]. [cit. 2021-6-15]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 56, s. 384–428 ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=99/1963%20&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy
5. Zákon č. 359/1999 Sb., Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, 1999. [online]. [cit. 2021-06-15]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 111, s.7662-7681 ISSN 1211-1244. Dostupné z: https://aplikace.mvcr.cz/sbirka-zakonu/SearchResult.aspx?q=359/1999%20&typeLaw=zakon&what=Cislo_zakona_smlouvy

Seznam příloh

Příloha 1: Struktura prováděného rozhovoru

Výzkumné otázky zaměřené na rodinnou mediaci

1. Čím je podle Vás charakteristická rodinná mediace, jako nástroj pro řešení konfliktů v rodinách? V čem je specifická?
2. Jaké nejčastější konflikty se řeší pomocí rodinné mediace?
3. Jaké jsou vhodné pro uplatnění metody rodinné mediace a zároveň – které spory se do rodinné mediace nehodí?
4. Jak dlouho trvá v průměru celkový proces k dosažení konečného cíle, tedy dohody?
5. Je podle Vás mediace finančně dostupná pro všechny (např. pro ekonomicky slabší rodiny)?
6. Mohl/a byste z vlastní zkušenosti, praxe, říci, kolik konfliktů (odhadem) se úspěšně vyřešilo pomocí rodinné mediace?
7. Je z Vašeho pohledu obtížné si u rodinné mediace za všech okolností profesionální a nezájatý postoj, zejména pokud se spory dotknou citlivějších témat?
 - Využíváte také možnost supervizí?
8. Myslíte si, že má rodinná mediace dlouhodobější dopad na rodinu a jejich schopnosti řešit spory nové?

Otázky zaměřené na rozdíly mezi dobrovolnou a soudem nařízenou mediací

9. Vnímáte nějaké odlišnosti mezi mediací dobrovolnou a soudem nařízenou, tedy nařízeným prvním setkáním s mediátorem?
10. Nařizují (doporučují) podle Vás první setkání se zapsaným mediátorem soudy často?
11. Vedl/a jste nějakou soudem nařízenou mediací, nebo popřípadě nějaký rodinný spor?
12. Je podle Vás nařízená mediace (první setkání s mediátorem) méně úspěšná, než mediace dobrovolná?

13. Domníváte se, že je mediace v dnešní době hojně využívána a že jí lidé preferují více než v minulosti?

Příloha 2: Vzor informovaného souhlasu

Fakulta: Zdravotně sociální fakulta – Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Studijní program/obor: Sociální práce ve veřejné správě – Sociální politika

Jméno a příjmení studentky: Kristina Kořínková

Kontaktní údaje (e-mail): korink01@zsf.jcu.cz

Název práce: Soudní mediace jako nástroj pro řešení konfliktů v rodině

Metodologický popis: Kvalitativní výzkum formou polostrukturovaného rozhovoru.

Vážená/ý paní, pane

..... obracím se na Vás s prosbou o spolupráci. V současné době vypracovávám závěrečnou bakalářskou práci, v rámci, které provádím výzkum, jehož cílem je zjistit, jak vnímají sociální pracovníci a mediátoři možnost rodin využívat soudní mediaci pro řešení konfliktu. Výzkum má najít odpovědi na mé dvě cílové otázky (1. Jaké využití a jaký vliv má rodinná mediace na řešení konfliktů v rodině? 2. Jaké jsou rozdíly mezi dobrovolnou a soudem nařízenou mediací?) Výzkum bude veden formou rozhovoru. Průběh rozhovoru bude nahráván a ze zvukového záznamu bude následně pořízen doslovný přepis, který bude dále analyzován a interpretován. Doslovné citace částí anonymizovaného doslovného přepisu mohou být použity v závěrečné bakalářské práci. Rozhovor je anonymní, což znamená, že nikde nebude uvedeno Vaše jméno. Zavazuji se k ochraně osobních dat v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. Vaše účast na rozhovoru je zcela dobrovolná a kdykoli během rozhovoru máte právo odmítnout odpovědět na otázky, na které nebudete chtít odpovídat.

Prohlášení

Prohlašuji, že souhlasím s účastí na výše uvedeném výzkumu. Studentka mě informovala o podstatě výzkumu a seznámila mě s cíli, metodami a postupy, které budou při výzkumu používány, stejně jako s výhodami a riziky, které pro mne z účasti na výzkumu vyplývají. Souhlasím s tím, že všechny získané údaje budou anonymně zpracovány a použity pro účely vypracování závěrečné práce studentky.

Měl/a jsem možnost si vše řádně, v klidu a v dostatečně poskytnutém čase zvážit. Měl/a jsem možnost se studentky zeptat na vše pro mne podstatné a potřebné. Na tyto dotazy jsem dostal/a jasnou a srozumitelnou odpověď.

Prohlašuji, že beru na vědomí informace obsažené v tomto informovaném souhlasu a souhlasím se zpracováním osobních a citlivých údajů účastníka výzkumu v rozsahu, způsobem a za účelem specifikovaným v tomto informovaném souhlasu.

Vyplněním tohoto dotazníku souhlasím s účastí ve výše uvedeném výzkumu.

Datum:

Podpis respondenta:

Seznam obrázků

Obrázek 1: Význam učení pro volbu způsobu uspokojování základních potřeb maslowovské hierarchie.....	13
Obrázek 2: Fáze konfliktu.....	16
Obrázek 3: Reakce na konflikt.....	18
Obrázek 4: Principy mediace.....	26

Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled modelů pro řešení konfliktů	20
Tabulka 2: Cíl výzkumu a výzkumné otázky	35
Tabulka 3: Povolání respondentů	39
Tabulka 4: Časový harmonogram.....	40
Tabulka 5: Identifikační údaje respondentů.....	43

Seznam zkratek

ADR – Alternative Dispute Resolution (Alternativní řešení sporů)

ČR – Česká republika

EP – Evropský parlament

EU – Evropská unie

NNO – Nestátní neziskové organizace

OSPOD – Orgán sociálně-právní ochrany dětí

OSVČ – Osoba samostatně výdělečně činná